Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

...ССР-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...й 1921 оной ... 21-һээ гарана | № 219 (13933) | 1972 оной сентябриин 16, суббото | Сэн 2 мүнгэн

...ТААБХА ЭЛБЭГЭЭР АБАНА

...тосхондо ажа... хартаабха ехээр ургуул... ...лэр угай суурхуулдаг ... газарай хүрьһэн үд... ...хартаабха ургуулхада ...д гэлсэдэг.

...Калининай нэрэмжэтэ ...коллектив урдынгаа зан... хартаабха элбэгээр тари... ..., энэ жэлдэ тус ажа... ...гектар талмайда хартааб... ... байна. Эды шэнээн ...ы газарай ургаса ху... ...ын тулада 6 комбайн, ...бха малтадаг машина... ...жэ эхилээ.

...гурбадахи отделенидэ ...малтаха хүдэлмэри түлэг дундаа ябажа байна. Тэндэ механизаторнууд Леонид Мясников, Александр Борисов гэгшэд комбайнуудые жолоодоно. Тиихэдээ гектарай зуугаад шахуу центнер ургаса хуряана.

Хэнэйшье мэдэһээр, хартаабха суглуулха, илгаха хүдэлмэри хүшэр хүндэ ха юм. Тиимэһээ эндэ хүнүүдые олоор табиха хэрэгтэй. Энэ талаар Улаан-Үдын кооперативна болон түмэр замай техникумүүдэй һурагшад тус совхоздо горитой туһа хүргэнэ.

Шэнэ ургасын хартаабха гүрэндэ тушаалга, үрһэ хүрэнгэ хаалга эхилэнхэй.

В. ПЕТРОВ.

...ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

... АФАНАСЬЕВ П. Д., ГОРШЕНОВА В. А. ГЭГШЭДТЭ ...ДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА ВРАЧ ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

...мүүрые хамгаалгада ...йһанайнь түлөө Бу... ...ССР-эй габьяата врач ...э нэрэ зэргэ иимэ ху...:

... Петр Доржиевичта ...ын санитарно-эпидемиологическа станциин главна врач.

Горшенова Варвара Артемьевнада — Улаан-Үдын городой санитарно-эпидемиологическа станциин таһагые даагша.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

...дэ, Соведүүдэй байшан. 1972 оной сентябриин 14.

...ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

...КЫН МЕДИЦИНЫН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ ...И АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ...ЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...лүүрые хамгаалгада ...саг соо аша туһа ехэ... ...хүдэлһэнэйнь түлөө ...анитарна албанай 50 ...дашарамдуулан Бу... ...ССР-эй Верховно Сове... ...элэй грамотаар иимэ ...шагнаха:

... Надежда Дагбадор... — Хориин санитарно-... ...ическа станциин врач...

... Екатерина Ильинич... ...лаан-Үдын городой санитарно- эпидемиологическа станциин врач-бактериолог.

Приемская Валентина Владимировнае — Кабанскын санитарно-эпидемиологическа станциин санитарна врачай туһалагша.

Смирнова Нина Гавриловнае — республикын санитарно-эпидемиологическа станциин врач-эпидемиолог.

Убушеев Даба Базаровичые — Түнхэнэй аймагай санитарно-эпидемиологическа станциин дезинструктор.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

... Соведүүдэй байшан. 1972 оной сентябриин 14.

...ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

...Р Н. И. УШАКОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО ...ЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...ын партийна эмхи... ...удаан саг соо аша ту... ...хүдэлһэнэйнь түлөө, ...50 наһа гүйсэһэнтэйнь ..., Зүүн Сибириин ... Мысовая станциин узелай парткомой секретарь Ушаков Николай Иннокентьевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ...тариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

...дэ, Соведүүдэй байшан. 1972 оной сентябриин 15.

XXIV ТҮСЭБТЭ ЮҺЭДЭХИ

ЭРШЭ · ШАНАР · ДЭЛИСЭ

ГОРОД—ХҮДӨӨ АЖАХЫДА

ХАМАГ ХҮСЭЕЭ—ХУРЯАЛГАДА

Таряа хуряалга — бүгэдэ арадай хэрэг болонхой. Тиимэһээ хото городуудай дээдэ һургуулинуудһаа, промышленна предприятинуудһаа хэдэн мянган студентнэр болон хүдэлмэришэд жэл бүри хүдөө нютаг гаража, колхоз, совхозуудай поли дээрэ ажалладаг гээшэ.

Улаан-Үдын 1268-дахи автоколоннын жолоошод Түгнын таряашадта горитой туһаламжа үзүүлнэ. Бидэ һаяхан тус предприятиин автомашина ашаглалгын таһагые даагша А. Г. Сурковтой уулзажа, аймагай таряашадта жолоошодой үзүүлжэ байһан туһаламжа тушаа хөөрэхыень гуйбабди. Тиихэдэмнай нүхэр Александр Григорьевич иигэжэ хэлэбэ:

— Манай автоколоннын жолоошод Мухар-Шэбэрэй таряашадта жэл бүри ерэжэ, таряагаа хуряалгадань туһаламжа үзүүлдэг ёһо заншалтай болонхой. Үнгэрэгшэ жэлдэ аймаг дотор манай предприятиин 208 автомашина ажаллаһан юм. Мүнөө арбан ажахынуудта силос даралга, таряа хуряалга дээрэ 150 автомашина хабаадана. Тэдэнэй 120-ниинь тэргэтэй. Түрүүшын 100-гаад машинанууд августын тэнгһээ силос даралгада ажаллажа ороһон байха юм. Тус бүридөө 60 гаран машинатай гурбан отряд байгуулагданхай. Отряд бүхэнэй начальнигаар коммунистнар И. С. Испалатов, П. А. Потясь, В. П. Васильев гэгшэд томилогдонхой. Отряд бүхэнэй автомашинанууд хэдэн ажахынуудта хубаагданхай. Жэшээнь, И. С. Испалатовай хүтэлбэрилдэг 1-дэхи отрядай жолоошод Ленинэй нэрэмжэтэ, «Искра» колхозууд, «Эрдэм» совхоздо эльгээгдээ. Тиихэдэ В. П. Васильевай даадаг отряд «Путь Ленина», «Коммунизм» колхозууд, «Заганский», «Одон» совхозуудта туһаламжа хүргэнэ. Жолоошон бүхэндэ тусхай дэбтэр бии. Тэрээн доторнь хэды тонно таряа зөөхэ, машинаяа һайнаар абажа ябаха, техническэ харууһалалга хэхэ, хэды шэнээн запасной часть, түлишэ-тоһодолгын материал алмаха тухай абаһан уялгануудынь бэшэгдэнхэй. Жолоошоднай түрүүшын үдэрһөө оролдосотойгоор ажалланад. Юуб гэхэдэ, мүнөө жэлэй эрхэ байдалаар хүдөөгэй таряашадта ушарһан бэрхэшээлнүүдые һайн мэдэрэнхэй. Тиимэһээ ажахын механизатор, таряашад болон бүхы ажалшадай оролдожо ургуулһан таряагаа гээлтэ хоролтодо оруулангүй түргэн, һайн шанартайгаар хуряалгада өөһэдынгөө горитой хубита оруулха гэһэн нэгэл уг зорилготойгоор хүдэлнэд. Колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд бидэнние халуунаар угтажа, һайнаар ажаллаха, амарха бүхы эрхэ байдал байгуулаа, — гэжэ А. Г.Сурков хэлэбэ.

Аймагай ажахынуудай алишье полинуудта хүрэхэдэ, Улаан-Үдын 1268-дахи автоколоннын машинануудтай ушарнаш. Тэдэнэр хүдөөгэй механизаторнууд болон таряашадтай хамта эсэхэ сусахаяа мэдэнгүй, үдэр һүни алгадгүй ажалланад. Жэшээнь, «Коммунизм» колхоздо автоколоннын 16 машина ажаллана. Эндэхид үсөөхэн үдэрнүүдэй туршада кукурузаяа хуряажа дүүргээд, бүхы машинануудые комбайнһаа гараһан ороохо тоог хүрэтэр зөөлгэдэ, гүрэндэ худалдалгада зорюулаа. Һаяхан тус колонныт жолоошод Ю. А. Крюков, С. С. Хомяков, Н. В. Нархинов гэгшэд «ЗИЛ-130» түхэлэй машинаар комбайнһаа үдэртөө 10 километрэй зайда тус бүридөө 23,5 тонно таряа тоог хүрэтэр зөөхэ даабаряа 70-70 тоннодо хүргэжэ, үдэрэйнгөө нормо 300 процент дүүргээ. Жолоошодой туйлаһан амжалтада зорюулагдаһан тусхай «Сахилгаан» хуудаһан тракторна бригадануудай стан дээрэ гаргагдажа, олондо мэдээжэ болоно. Түрүүшүүлэй онол аргые жолоошодой дунда үргэнөөр нэбтэрүүлхэ тухай хөөрэлдөөнүүдые агитаторнууд үнгэргөө. Энээндэ зорюулагдаһан статья аймагай «Ленинэй зам» газетын түрүү хуудаһанда тунхаглагдаа.

— 25-дахи жэлээ жолоошоноор хүдэлжэ байнаб. Хорин жэл удаагуур һэтэ республикынгаа колхоз, совхозуудта гаража, таряа хуряалгада хабаададагби. Энэ «Коммунизм» колхозой поли дээгүүр хоёрдохи жэлээ комбайнһаа гараһан ороохо зөөжэ байнаб. Тиимэһээ бригада бүхэнэй полиие, тэндэхи харгы, ханаабуудые өөрынгөө табан хургандал һайн мэдэхэ болонхойб. Гадна комбайнернууд, мэргэжэлтэд болон хүтэлбэрилэгшэдыень хуу танихаб. Эдэ бүгэдэ амжалта туйлалгадамнай горитой нүлөө үзүүлнэ. Мүн колхоздо туһалхаяа ерэһэн хадаа үдэр хоног миин үнгэргэжэ байнгүй, үнэн зурхэнһөө ажаллаха, үрэ сэхэтэй туһаламжа үзүүлхэ хэрэгтэй бшуу. Минии нүхэд булта иимэ һанал бодолтойгоор хүдэлмэрилнэ, — гэжэ жолоошон Степан Спиридонович Хомяков хөөрэнэ.

Тиимэл даа. Таряа хуряалга — бүгэдэ арадай хэрэг бшуу. Хото городой, хүдөө зоной хамтын хүсөөр ойн баярта жэлэй алтан тарян гээлтэдэ оруулагдангүй, түргэноөр, шанар һайнтайгаар хуряагдаха байһаниинь лабтай.

Б. ЖАМБАЛОВ, манай корр.

ЭРХИМ ЖОЛООШОД

Яруунын аймпотребсоюзай олохон жолоошод абаһан социалис уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын хойноһөө шармайн оролдонод. Жэшээнь, ущинэй, дүршэлтэй жолоошон Василий Степанов юһэдэхи табан жэлэй найма һарын түсэбые эрхим амжалтатай дүүргэбэ. Тэрэ ашаа шэрэхэ түсэбөө 49 процентээр, тонно-километрээ гурба дахин үлүүлэн дүүргэбэ.

Нарһатын, Витимэй магазинуудта ашаа шэрэдэг жолоошод О. Рыгзенов, И. Попов гэгшэд сентябрь һарада бүри амжалтатайгаар хүдэлмэрилнэ.

А. БАЙБОРОДИН.

...ИБИРИИН ВОЛОСНЕЦ»—ДАЛАХАЙДА

ФОТОРЕПОРТАЖ

...совхоз-республикын эгээл холын ажахынуудай ...энэ ажахы Саяан уулын хормойдохи хүйтэн ула... ...орщодог юм. Тиимэһээ эндэ ороохо тарян, ...хартаабхашье гүйсэд һайнаар ургадаггүй байна. ...зон гол түлэб эбэртэ бодо мал, хони ба адуун ...урда сагһаа хойшо эрхилдэг ажалтай юм. Тии... ...совхозой дирекци, партийна организаци болон ...адууһа малай тэжээл элбэгээр бэлэдхэдэг болохо ...онсо анхарал хандуулна ха юм.

...дэ совхозой ажалшад нуга сабшаланда наг шэб... ...ража, үтэгжүүлгэ һайнаар хэнэ. Тиихэдэ минеральна ...үүлгэ сабшаланда оруулагдана. Эдэ бүгэдын ...а сабшалангайнь ногооной ургаса нилээд дээшэл... ...тэжээл һайн шанартайгаар хуряагдана. Үбһэ ху... ...о оньһон техникэ олоор хэрэглэгдэдэг болоо. Энэ ...ай бэлэдхэлгын үедэ оньһожоруулагдамал звено хүтэлбэрилһэн коммунист Цыбикжаб Дымпилов иигэжэ хөөрэнэ:

— Техникэ гээшэмнай хүсэтэйл зөөри байна даа. Наратай үдэрнүүдэй байгаа һаа, бүхы үбһөө 20—25 хоног соо сүм хуряажа абахаар гэжэ һанагдана.

Тэжээлэй ургамалнуудые таридаг талмай үргэдхэхэ, ургасыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ баһал ехэ анхарал табигдана. Хэдэн зуугаад гектарта зелёнко таригдадаг болонхой. Утаатын добуун гэжэ газарта урзанда жэл 60 гаран гектар шэнэ газар хахалагдажа, «Сибириин волоснец» гэжэ ногоон таригдаа һэн. Байгша оной хабар Сарам гэжэ газарай намагтай, бутатай сабшалан элдүүрилэгдэжэ, 80 гектар талмайда баһал тиимэ ногоон таригдаа.

Таримал ногооной ургаса жэгдэ һайн. «Сибириин волоснец» гэжэ ногооной өөрын үрэһэтэй болохо гэжэ шиидээд, урзанда таригдаһан талмайн 40 гектарһаа үрэһыень, үлөөшэ 20 гектарһаань үбһэ мүнөө хуряажа байна. Гектар бүриһөө дунда зэргээр 3—4 центнер ногооной үрэһэн, 20—25 центнер үбһэн хуряагдахаар хүлеэгдэнэ. Иигэжэ «Сибириин волоснец» холын Захааминай аймагай Далахайн совхозой газар дайдада нютагжаба гээшэ.

— Таримал ногоо түрүүшынхээ хуряажа байнабди. Ургасынь һайн байхада, урматай зоригтой бологдоно. Тэжээлэй ургамалнуудай, илангаяа олон жэлэй ногооной талмай саашадаа улам үргэдхэхэ зорилготойбди, — гээд совхозой директор Владимир Лыкцыренович Хартаев омог дорюунаар хөөрэнэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: совхозой директор В. Л. Хартаев (баруун гарта), механик Р. Д. Зундуевтай таримал ногооной талмай дээрэ. «Сибириин волоснец» комбайнаар хуряагдана. Механизатор Г. Базаров ажалдаа.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ШЭНЭ ТАСС ҺОНИН

ИРАГАЙ РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ МОСКВА ЕРЭБЭ

Араб социалис дэбжэлтэ (БААС) гэжэ партиин нютагай хүтэлбэриин Генеральна секретарь, Революционно командованиин Соведэй Түрүүлэгшэ, Ирагай Республикын Президент Ахмед Хасан аль-Бакр КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Советскэ правительствын уряалаар сентябриин 14-дэ албанай хэрэгээр Москва ерээ.

Ирагай Республикын, Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар шэмэглэгдэһэн Внуковска аэродром дээрэ Президент Ахмед Хасан аль-Бакрые үдэшэжэ ерэлсэһэн хүнүүдые КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат Ю. В. Андропов болон бусад тушаалтад угтаба.

Ахмед Хасан аль-Бакр Кремльдэхи тусхайлан бэлдэгдэһэн байрада ошохоёо аэродром дээрэһээ мордоо. Ирак арадай түлөөлэгшэдэй дабшаһан үйлсэнүүдтэ Ирагай Республикын ба Советскэ Союзай гүрэнэй тугууд хиидхэгдээ, ород ба араб хэлэнүүд дээрэ бэшэгдэһэн амаршалгануудтай транспарантнууд дэлгэгдээ.

(ТАСС).

СОВЕТ-ИРАК ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

Араб социалис дэбжэлтэ (БААС) гэжэ партиин нютагай хүтэлбэриин Генеральна секретарь, Революционно командованиин Соведэй Түрүүлэгшэ, Ирагай Республикын Президент Ахмед Хасан аль-Бакртай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинай хөөрэлдөөнүүд сентябриин 14-дэ Кремль соо эхилээ.

Совет орон Ирак хоёрой хоорондын харилсаанай асуудалнууд хани ёһоной, үтэеэ ойлголсолгын оршон байдалда зүбшэн хэлсэгдэбэ. Советскэ Союзай ба Ирагай Республикын хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон тухай договорой 1972 оной апрелиин 9-дэ баталагдаһанһаа хойшо бүхы асуудалнуудаар совет-ирак харилсаан илангаяа ехээр үргэдхэгдөө гэжэ хоёр тала ханангяар тэмдэглээд, энээнээ саашадань хүгжөөхэ ба бэхижүүлхэ тодорхой онол аргануул тухай һанал бодолоо зүбшэлбэ. Араб оронуудта эсэргүү Израилиин империалис эзэрхэг түримхэй ябуулгануудһаа уламжалан Дүтын Зүүн зүгтэ тохёолдоһон байдалда хабаатай асуудалнууд, мүнөө сагай уласхоорондын оршон байдалай бусад шухала асуудалнууд мүн лэ зүбшэн хэлсэгдээ.

(ТАСС).

ИРАГАЙ РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТЫН ХҮНДЭЛЭЛДЭ ОБЕД ЭМХИДХЭГДЭЭ

Араб социалис дэбжэлтэ (БААС) гэжэ партиин нютагай хүтэлбэриин Генеральна секретарь, Революционно командованиин Соведэй Түрүүлэгшэ, Ирагай Республикын Президент Ахмед Хасан аль-Бакрай хүндэлэлдэ сентябриин 14-нэй үдэр Кремлиин Ехэ ордон соо КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй правительствын үмэнэһөө обед эмхидхэгдээ.

Хүндэтэ айлшантай хамта ябалсаһан тушаалтад обедтэ байлсаба.

Совет талаһаа нүхэд Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин, В. В. Гришин, Ф. Д. Кулаков, Д. Ф. Полянский, А. Н. Шелепин, Ю. В. Андропов болон бусад тушаалтад обедтэ байлсаа.

Хани, халуун оршон байдалда үнгэрһэн обедэй үедэ Н. В. Подгорный, Ахмед Хасан аль-Бакр үгэнүүдые хэлэбэ.

(ТАСС).

Г. Киссинджертэй Л. И. Брежневэй хэһэн хөөрэлдөөнүүд тухай

Урда тээнь хэлсэгдэһэнэй үндэһөөр, национальна аюулгүйе сахиха асуудалнуудаар США-гай президентын туһалагша Генри Киссинджер сентябриин 10-һаа 14 хүрэтэр Советскэ Союзда байба. Москвада байха үедөө КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневтэй, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыкатай хөөрэлдөө.

Байгша оной майда дээдэ тушаалтадай уулзалгаһаа хойшо үнгэрһэн саг соо совет-американ харилсаанай хүгжэлтын, мүн Советскэ Союз ба Холбоото Штадуудые һонирхуулдаг уласхоорондын асуудалнууд шэнжэлэгдээ. Һанал бодолоо сэхэ руунь, тодорхойгоор зүбшэлбэ.

Уласхоорондын гол шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгын үедэ Европын аюулгүй байдалда хабаатай асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулагдаа. Саашадаа хэгдэхэ ёһотой ябуулганууд тушаа үгээ ойлголсохо ябадал туйлагдаа. Тэрэшэлэн стратегическэ зэбсэгүүдые хизаарлаха тухай хөөрэлдөөнүүдээ ойрын сагта һэргээлгэдэ хабаатай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Дээдэ тушаалтадай уулзаха үеэр туйлагдаһан хоёр талын хэлсээнүүдэй хэр бэелүүлэгдэжэ байһые хаража үзөө.

Худалдаа наймаанай, экономическа холбооной хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаба. Харилсаагаа бэхижүүлгэдэ хабаатай эдэ холбоонуудай шухала байһые хоёр тала лаблан баталаа. Хоер оронной хоорондын худалдаа наймаанай, экономическа харилсаанай хэдэ хэдэн гол шухала асуудалнуудаар горитой дэбжэлтэ туйлагдаа. Энээние хараада абажа, лендлизэдэ хабаатай тоосоо тодорхойлхо тухай хөөрэлдөөнүүд сентябрь һарада Вашингтондо үргэлжэлүүлэгдэхэ, тэдэниие ерээдүй ойрын сагта түгэсхэхэ ябадал хараада абаха гэжэ ойлголсогдоо. Тэрэшэлэн СССР, США хоорондоо далайн суднаар ябалга тухай хэлсээндэ хабаатай хөөрэлдөөнүүдые түргэн дүүргэхэ гэжэ хэлсэгдэбэ.

Элдэб түхэлтэй, элдэб зэргын, тэрэ тоодо дээдэ тушаалтадай уулзалга эмхидхэхэ, хоёр талые һонирхуулдаг асуудалнуудаар һанал бодолоо зүбшэн хэлсэдэг байха шухала гэжэ хоёр тала лаблан мэдэрээ.

Г. Киссинджер бусаба

Национальна аюулгүйе сахиха асуудалнуудаар США-гай президентын туһалагша Генри Киссинджер сентябриин 14-дэ Москваһаа мордоо. Тэрээнтэй хамта США-гай худалдаа наймаанай министрэй орлогшо Джеймс Линн, аяншалгада хабаадаһан Сагаан байшангай аппарадй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд бусалсаба.

(ТАСС).

ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXVII сессидэ хабаадаха МНР-эй делегаци

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). МНР-эй Министрнүүдэй Совет ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXVII сессидэ хабаадаха МНР-эй правительственна делегациие МНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Л. Ринчин толгойлогшотойгоор томилбо.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ҮҮРГЫЕНЬ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

Манай «Теплоприбор» заводой коллектив бүхы совет арадтал адляар, ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө ажалай вахтада жагсаад, энэ һайндартэ зорюулан абаһан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Заводой партийна организаци бүхы коммунистнуудаа, мэргэжэлтэд болон инженерно-техническэ худэлмэрилэгшэдэйнгөө харюусалга ба үүргые дээшэлүүлхын түлөө оролдодог юм. Юуб гэхэдэ, үйлэдбэриин түсэбүүдые дүүргэлтэ техникүүд болон мастернуудай гарта гээшэ. Мастер хадаа үдэр бүри хүдэлмэришэдэй дунда байлсадаг, ажал хүдэлмэри хинадаг, даабари үгэдэг, дутагдалнуудыешье обёордог хүн ха юм. Мастернууд тиимэһээ хүдэлмэрилэгшэдтэйгөө нягта холбоотой, тэдэнэй ажалые хинажа, хүдэлмэришэдтэй хөөрэлдэжэ байдаг, тэдэнэй һанал бодолые хэнһээшье үлүү мэдэдэг гээшэ. Тиимэ болохолоороо мастернуудай үүргэ тон ехэ болоно бшуу. Энээниие хараадаа абан, заводой партийна организаци мастернуудай үүргые улам дээшэлүүлхын түлөө оролдодог болоһоор үнинэй. Ажал хүдэлмэреэ амжалтатайгаар ябуулжа, үйлэдбэриин даабаринуудые, социалис уялгануудаа дүүргэһэн цехэй, участогай мастернууд заводой дирекци болон парткомой зүгһөө ходо дэмжэгдэжэ, материальна ба моральна талаараа урмашуулагдажа байдаг. Гэхэтэй хамта, «Заводой эрхим мастер» гэһэн нэрэ зэргэ ажалай түрүүшүүлдэ һара бүри олгогдодог. Тиимэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн мастер заводой Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэдэг, мүнгэн шанда хүртэдэг юм. Заводой хабсаралгын цехэй мастер Гнеушева Зоя Ивановна, жэшээлхэдэ, оло дахин иимэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн намтартай.

Мастер Зоя Ивановна тухай эндэ тодорхойгоор хөөрэхэдэ болохо гэжэ һананаб.

Зоя Ивановна манай завод соо «ургаһан» хүн гэхэдэ алдуу болохогүй. Тэрэ заводой элдэб ажал хүдэлмэри хэжэ, токарёор, хэбшэнээршье ажаллаһан байна. Һүүлэй 8 жэлэй туршада мастераар ажаллана. 6 жэлэй саада тээ партиин гэшүүн болоһон. Октябриин 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ завод соо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ шалгаржа, «Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ участок» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн бэлэй. З. И. Гнеушевагай хүтэлбэрилдэг участок тэрэ гэһээр эрхимээр ажаллажа, һара, жэл бүриингөө даабариие амжалтатайгаар дүүргэдэг. Зоя Ивановна үнгэрэгшэ жэлэй эхеэр завод соогоо эгээн түрүүшээр «Түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые — дүрбэн жэл соо дүүргэе!» гэһэн Москва болон Ленинградай хүдэлмэришэдэй һайн һайхан үүсхэлые дэмжээ һэн. Тиигэжэ юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые болзорһоонь холо урид дүүргэхын түлөө завод соо дэлгэрһэн социалис мүрысөөе толгойлоо. Тэрэнэй даадаг участогта түсэбөө дүүргэдэггүй хүдэлмэришэд байхаа болёо. Цехэй коллектив байгша оной 7 һарын түсэб 105 процент дүүргэнхэй. Зоя Ивановна үнгэрэгшэ жэлдэ техникум дүүргэжэ, техник-электрик гэһэн мэргэжэлтэй болоо. Гэхэтэй хамта, тэрэнэй талаһаа коллектив ударидаха, коллектив хүмүүжүүлхэ, хүдэлмэришэдтэйгөө үгэеэ ойлголсохо — нэгэ тиимэ бэлиг шадабари бии юм. Хүдэлмэришэдтэй бүдүүлиг зантайгаар хөөрэлдэхэ, тумархаха гэхэ мэтэ зохидгүй абари зан гаргаха ябадал тэрэнэй зүгһөө нэгэтэшье дайралдадаггүй. Тиимэһээ мастер З. И. Гнеушева коллектив соогоо хүндэтэй болонхой. Зоя Ивановна хүдэлмэришэдэйнгөө дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулжа, үйлэдбэриин зүблөөн гэхэ мэтэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэдээ коллективээ хүмүүжүүлхэ гэһэн зорилго табидаг. Тэрэ зорилгоёо бэелүүлхын тула цехэйнгээ коллективтэ түшэглэдэг юм. «Коллективэй хүсэн ехэ» гэһэн үгэнүүдэй үнэн зүбынь энэ цехэй ажал хүдэлмэри адаглан харахада ойлгохоор лэ байдаг.

Юрэнхыдөө, мэргэжэлтэд болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй үүргые дээшэлүүлхэ тухай хөөрэлдөөн бүхы суглаанууд дээрэ боложо байдаг. Зүгөөр Череповецкэ металлургическа заводой мэргэжэлтэд болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй үзэл бодолой, политическа талаарнь коллективэй гэшүүдые хүмүүжүүлгэдэ хабаададаг тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые манай заводой бүхы цехүүд, участогуудта зүбшэн хэлсэһэн, зохихо хэмжээнүүдые хараалһан байна. Заводой партийна организаци мастернуудай ажалай эрхэ байдал һайжаруулха, мастернуудые үйлэдбэри наринжуулхаар, ажалаа эмхидхэжэ шадахаар хүмүүжүүлхэеэ эрмэлзэдэг. Заримдаа үйлэдбэри һайн мэдэхэ, техническэ орёо асуудалнуудые шиидхэхээр бэрхэ мастернууд олон байбашье, коллективые хүмүүжүүлхэ, коллектив соо творческо эрхэ байдал хангаха болоходоо ядалсадаг ушар дайралдадаг. Тиимэ мастерай ажал тухай оло дахин зүбшэжэшье үзөөһаа, мүртэй үрэ дүн гарахагүй. Тиимэһээ партийна организаци энэ талаар мастернуудтаа туһалха гэжэ оролдодог. «Мастернууд үйлэдбэриин эмхидхэлшэ байхаһаа гадна, хүмүүжүүлэгшэ мүн» гэһэн үгэнүүдэй удхые бүхы суглаанууд дээрэ хэлэжэ байдагбди. Мүнөө мастернууд үйлэдбэри һайнаар мэдэхэһээ гадна, политическа талаараа бэлэдхэл һайнтай, хүн зонтой үгэеэ ойлголсожо шадаха хүнүүд байха ёһотой. Заводоймнай үнинэй мастернууд Д. У. Разуваев, Е. Ф. Алимасов, М. Н. Машук Б. И. Юлин, Л. И. Черниговский болон бусадшье эгээл иимэ хүнүүдэй тоодо оролсоно. Мастернуудай мэргэжэл шадабари, тэдэнэй хүмүүжүүлхы үүргые дээшэлүүлхэ зорилготойгоор залуу мастернуудтай хөөрэлдөө хэхэ, заводской совет дээрэ тэдэнэй тоосоое шагнаха, дүй дүршэлөөрөө хубаалдаха гэхэ мэтэ хүдэлмэри саг үргэлжэ ябуулнабди.

Мастернуудые хүмүүжүүлхэ талаар шудхалгын цехэй партийна организаци ехэ хүдэлмэри ябуулдаг юм. Константин Сергеевич Брянскиин хүтэлбэрилдэг партийна бүлэг мастернуудай мэргэжэл шадабариие ходо шахуу шалгадаг, коллективэй урда табятай байһан зорилгонууд тухай саг үргэлжэ мэдээсэдэг заншалтай болоһоор үнинэй. Тэрээнһээ уламжалан тус цехэй ажал хүдэлмэри урагшатай һайнаар ябана. Гэхэтэй хамта хүдэлмэришэдэй эрилтэнүүдые хараадаа абадаг, тэдэнэй һанал бодолые мэдэдэг, тэдэнэй зүбшэл заабари хараадаа абадаг мастернууд коллектив соогоо ажалаа һайнаар ябуулжа шадана гээд манай партийна организаци тобшолол хэһэн байна.

Завод соо үнгэргэгдэдэг мастернуудай зүблөөнүүд, практическа конференцинүүд тэдээндэ ехэ туһа хүргэдэг. Гэхэтэй хамта завод соогоо «Эрхим мастер-хүмүүжүүлэгшэ» гэһэн нэрэ зэргэ олгохо гэжэ шиидээд байнабди. Тиимэ мастернуудай дүй дүршэл, ажал хүдэлмэри олоной хэрэг болгохын түлөө оролдохобди. Коллективэй гэшүүдые хүмүүжүүлхэ талаар ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ мастернуудай улам һайнаар хабаадахадаа, энэнь заатагүй туһалха байна.

Манай заводой мастернуудай үүргэ ба харюусалга дээшэлжэ байна. Мастернуудай эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлхэ тухай анхарал оролдолго хадаа үйлэдбэри хүтэлбэрилгые наринжуулхын тула оролдоһон хэрэг болоно. Энэмнай КПСС-эй XXIV съездын табиһан шухала асуудалнуудай нэгэн ха юм.

И. ТИМОФЕЕВ,
«Теплоприбор» заводой партбюрогой секретарь.

Комбайнернуудай анхаралда

ОРООҺОЁО ГЭЭХЭГҮЙЕ ОРОЛДОХО

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

Буряад ороноймнай тарялан дээрэ 2900 гаран комбайн хүдэлгэгдэжэ байна. Эдэ комбайнуудай олонхинь «СК-3», «СК-4», «СКД-5» түхэлэй байха юм. Тиимэһээ эдэ комбайнуудые ооһо гоожохогүйгөөр бүглэхэ, гээшэ комбайнернуудай нангин уялга мүн.

Һайса бүглэгдөөгүй, тааруулагдаагүй комбайн гектар бүридэ 2 центнер хүрэтэр ооһо гээдэг тэжэ элирүүлэгдэһэн байна. Манай республикын колхоз, совхозууд һүүлэй жэлнүүдтэ СК комбайнуудай нүхэнүүдые бүтүүлдэг болонхой. Тиигэбэшье, шалгалта хээд үзэхэдэ, олон газарта энээндэ хайша хэрэгээр хандадаг, энэ талаар техническэ эрилтые хүсэд дүүргэдэггүй муутай байна.

Илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ республикын колхоз, совхозууд шэнэ СКД-5 түхэлэй комбайнуудые абажа байна. Эдэ комбайнуудай дутагдалнуудые олон механизаторнууд һайса мэдэнэгүй. Тиимэһээ СК комбайнуудые ооһо гээхэгүйгөөр яажа тааруулхаб гэжэ тобшохоноор бэшэхэ хүсэлтэйб.

Байгша ондо тарян жэгдэ бэшээр эдеэшэжэ, олон газарта тарян шииг ехэтэй. Энэ ушарта яажа гээлтэгүйгөөр ооһоёо хуряажа абахаб гэһэн асуудалда харюусаха байнаб.

Эгээн түрүүн механизатор, механик бүхэн комбайнуудаа наринаар шалгаха, тэрэнэй таряа хадаад үнгэрхэдэнь дүрбэлжэн метр бүхэндэ хэды ооһо, хоолос гээгээб, хүсэд сохигдоогүй хэды шэнээн тарян гарааб гэжэ һолоомоорнь шалгаха хэрэгтэй. Тиихэдэл комбайн бүхэнэй хэр һайнаар заһагдаад, тааруулагдаһаниинь элишэлэгдэхэ байна ха юм.

СК комбайнуудай хадагдаһан таряа дамжуулдаг налуу камерын молотилкатай холбоһон газартань 2 миллиметрһээ ехэ забһар байха ёһогүй. Хэрбээ тиимэ забһартай байбалнь, иружинатай доодохи шалыень тааруулха юм.

Тэрэшэлэн барабанай гадарынь молотилкадаа забһаргүйгөөр няалдаһан байха ушартай. Мүн тарянай ябадаг бусад газарнуудай забһарые һайса шалгаха хэрэгтэй.

Саашадаа ооһоной дамжадаг хубинуудые, илангаяа шнегүүд болон элеваторнуудые нарин һайнаар тааруулха шухала. Шнек, элеваторнуудай гадарынь заахашье забһаргүй, лаг бүтүүлээтэй байха эрилтэтэй. Ооһоной, хоолосуудай шнегүүдэй хабхагуудые наринаар шалгаха байна. Хэрбээ тэдэнэй бүхөөр хаагдаагүй байбалнь, һайса шүрэбдэжэ үгэхэ хэрэгтэй.

Эдэ бүгэдэһөө гадна ооһоной унажа боломоор газарта бүдөөр ооһо суглуулха хүг уяхада һайн.

СКД-5 комбайнуудые зохидоор тааруулаагүйдэ ооһо таряа ехээр гээжэ болохо. Комбайнер бүхэн жаткынь шүдэнүүдые, хутагануудые, мотовилыень зүбөөр тааруулжа табиха уялгатай. Тиигээд жаткаяа газарһаа 200—300 миллиметр байхаар тодхожо, зүүн баруун талаһаань пружиныень һайса татажа, гараар үргэжэрхихөөр болгохо байна.

Энэ шэнэ комбайнай молотилкые һайса тааруулха шухала. Юуб гэхэдэ, олон ушарта энээндэ анхараагүй байхада ооһоһон гээлтэдэ ороно. Мүн молотилкые һайнаар тааруулбал, комбайнайнь бүтээсэ эрид дээшэлхэ жэшээтэй.

Комбайнер бүхэн шэнэ полидо орожо, таряа хадахадаа, гү али баал суглуулхадаа эгээн түрүүн ямар шанартай таряа хуряаха байһанаа элирүүлээд, тэрэнэй зэргээр молотилкынгаа барабаниие тааруулха гуримтай. Илангаяа барабанай шүдэнүүдэй хоорондохи забһарые, шүдэнүүдэйнь элэһэн, элээгүй байһые шалгаха болоно. Хэрбээ тэрэнэй 1,5 миллиметрэй зэргэ элээдшье байгаа һаань, элэһэн талыень гэдэргэнь харуулжа тодхоходо болохо юм.

Хоёр барабантай СКД-5 комбайн тарянай һолоомые үлүүсэ жэжэлхээ һанадаг. Тиимэһээ хоолосой шнек руу жэжэ һолоомо, мэхиинэ ехээр оролсодог муутай. Энэ ушарта гроходой утадхадаг түмэрые хоёрдохи нүхэндэнь тээгэлжэ, жалюзигай түмэрнүүдые дээшэнь, доошонь болгожо үгэдэг, вентиляторай нүхыень хүсэд нээжэрхидэг юм. Хэрбээ иигэжэ тааруулхада, тарянай шнек соо хахаха ушарай усадхагдаагүй байбалнь, молотилкын барабанай эрьесые бага зэргэ аалидуулдаг гээшэ. Тиихэдээ түрүүшын барабанайнь эрьесэ хоёрдохи барабанай эрьесэһээ яашье үлүү байха ёһогүй. Хоёрдохи барабанайнь эрьесэ урда тээхиинхиһээ минутын 50—100 эрьесээр үлүү байхадаа һайн. Илангаяа шииггэй таряа сохиходоо энээндэ горитой анхарха байна. Жэшээнь, шииг ехэтэй шэниисэ хуряахадаа түрүүшын барабанай минута соо 1100 эрьежэ байхадань, хоёрдохи барабаниинь 1150—1200 эрьебэл зохид.

Гадна түрүүшын барабанай шүдэнүүдэй болон гадарайнь планкануудай хоорондохи забһарынь тарянай орохо газарта 17 миллиметр, гараха тээнь 5 миллиметр байхаар тодхогдоходо, хоёрдохи барабанайнь шүдэнүүдэй зай орохо таладань15 миллиметр, гараха тээнь—4 миллиметр байхаар тааруулхада һайн. Энээниие зарим комбайнернууд мэдээгүй байжа ехээр зободог, һаатадаг, ооһо гээдэг байха юм.

Набтараар ургаһан таряа хуряахадаа жаткын дорохи үлые доошонь болгодог, ногоон һубадагтай үндэр таряа хадахадаа дээшэнь үргэдэг гуримтай.

Хэрбээ хоолосуудай хүсэд һайнаар сохигдонгүй, һолоомотой суг ооһоной гаралсажа байгаа һаань, барабанай шүдэнүүдэй, гадарайнь планкануудай хоорондохи зайень бага болгохо ушартай. Иигэжэ тааруулхада ооһоной һолоомоор гаралсажа байбалнь, барабанай эрьесэ түргэдхэжэ үгэхэ байна.

Үгышье һаа, бункер руу бутархай ооһоной орожо байгаа һаа, барабанай шүдэнүүдэй, гадарайнь планкануудай хоорондохи зайе ехэ болгодог юм.

Юрэдөө ооһо таряа һайн шанартайгаар хуряажа абаха гэбэл, комбайнер бүхэн машинаяа саг үргэлжэ ажаглажа, заһажа, тааруулжа ябаха уялгатай.

А. СЫМБЕЛОВ,
республикын хүдөө ажахын министерствын главна инженер.

Мүнөө жэлэй таряа хуряалгада Бэшүүрэй совхозой поли дээрэ үнгэрэгшэ жэлэй аймагай чемпион, Буряадай АССР-эй габьяата механизатор Дамдин Бадмаевич Тубанов амжалтатай хүдэлжэ байна. Таряа хуряалгын эхилһэнһээ хойшо, тэрэ өөрынгөө жолоододог «Сибиряк» комбайнаар 2 мянга гаран центнер ооһо хуряагаа. Таряа хуряалга үргэлжэлһөөр. Дамдин Бадмаевичшье шэнэ амжалтануудта эрмэлзэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Б. Тубанов.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

МАЛША... ҺОЛООМ... ЗӨӨЛСЭ...

Шёдендо болоб... колхозоймнай ... лан, малай бэлша... даргаһан юм. Ушар... нөө жэлдэ 2.358 ... лангай 1.507 гект... сабшагдажа хуря... али 783 гектарынь ... даргаһан байха ... сабшалангаа алд... манай луговодууд ... ниитынгээ малда ... ногоо ургуулжа аб... лээд ехэ хүдэлмэри ... утэгжүүлхэ тусхай ... гуулагдаа һэн. ... механизатор Сэрэн-... ва тус звено хүтэл... хэн хэмжээнэй газа... гаргаа, минеральна ... шье оруулаа юм.

Сентябриин 10-... 1.507 гектар сабша... 15.203 центнер һай... үбһэн хуряагдаа гэх... тар бүриһөө 10 цент... гараа бшуу. Манай ... шалан дээрэһээ ... гаса һүүлэй гушаад... таагүй юм.

Тэрээнһээ гадна ... наж хэгдээ, 2.358 ... даргадаа. Тиигэжэ ... дэ 2,2 тонно шэмэт... дэгдэһэн байна. Бай... тынгээ малда хүсэд... жээл бэлэдхэгдэжэ ...

Колхозоймнай бүх... дэй малшад ганса һ... адуулха ажалаа хар... гүй. Тэдэнэр үглөөгү... һаажа, һүеэ тушааг... тэргэдээ хүллэжэ, ... рэһээ һолоомо зөөн... Хүлэрэй, Дунда-Хар... Харһанай, Доодо-Тө... һаалишад үбэлжэлгэ... лагдахаар хараалагда... лоомоной 25 процент... фермынгээ хорёо соо ... римтай.

Һаалишад, малшад ... үгэдөө хүрэжэ байна. ... жэлэйнгээ түсэбые ... гэрһэн һарада дүүр... хэдэ шэнэ жэл боло... центнер һү һааха ... уялга абаад, тэрэнэ... тула бүхы хүсөөр... байна. Мүн хадын бэл... лаа таргалуулһан тур... най хубшэһөө буужа ...

Е. АНД...
Ленинэй ... колхозой ... бу...

Түнхэн.

«МАНАЙ ҮЕЫН ХҮН» ГЭҺЭН КОНКУРСДО

ТЭМСЭЛЭЙ ДҮЛЭН СООГУУР

1

Совет засагай түлөө наһаяа гамнангүй тэмсэһэн, тэрэниие бэхижүүлхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, ами наһаяа зорюулһан, ехэ хүндэтэй болоһон хүнүүд манай Ахада олон. Хүндэтэ амаралтада гарабашье, миин һуужа шададаггүй. Хаанашье, ямаршье ажалда ябахадаа үльгэр жэшээ харуулан хүдэлдэг, урагшаа һанаатай үбгэн бууралнууднай залуу үетэнэй дүтынь ханиинар болонхой.

Эдэ зоной дунда эхэнэрнүүдшье бии. Жараадтай боложо ябаһан энэ эхэнэр нютаг нуга соогоо эгээл үндэр бэетэй гэхэдэ алдуу болохогүй. Бүхыд гээд ябадаг. Бууралтажа ябаһан толгойтой, нарибтар хара шарайтай. Нюдэдынь согтой хурса, холые шэртэһэн. Нарихан хоолойгоор түргэ-түргэн дуугардаг. Гарнуудынь адаряатаһан, одоо ажалша хүнэй гарнууд гээшэ. Ажал яһала хэһэн, эрэ хүндэл хатуу зоригтой хүн гэжэ мэдэхээр даа.

Ханда Максаровна агуухэ Октябриин социалис революциин урда түрэһэн, тэрэ хатуу сагай байдалые өөрынгөө нюрган дээрэ үзэһэн юм. Эсэгэнь нютагайнгаа баяшуулда ажал хэдэг байба. Үбһэ сабшаха гү, али ондоошье ажал олон. «Ханда-Сүрэнэй эсэгэ бэрхэ, ажалша хүн байһан юм» гэжэ мэдэхэ зон хэлсэдэг. Бүхэриг шамбай бэетэй, мундуу хүсэтэй. Нэгэ үрдэһэндэ гансаараа га газар унагаадаг юм һэн ха. Тиигэжэ бэеэ гамнангүй хара ажал дээрэ хосорһон юм гэжэ нүхэр тухайдаа Ханда-Сүрэнэй эхэ Домбоо тэбһинь хөөрэжэ һуухыень һанагшаб. Гэр бүлээ тэжээхын, үлдэн дааруулангүй һуухын түлөө оролдон ябаһыень Домбоо нүхэрынь мэдэрдэг байгаа һэн ха.

Ханда-Сүрэншье бага наһанһаа ажалда дуратайгаар хүмүүжэһэн юм. Тэрэ үеын манай эндэхи буряад хүнэй ажал гэхэдэ мал ажал, агнуури байгаа. Малшанай, ангуушанай мэргэжэл орёо, одоо зүрхэтэй, хатуу зоригтой хүнүүдэй эрхилхэ ажал шуу. Ханда-Сүрэн абгайнараа, үетэн нүхэдөө дахажа, холын хүбшэ тайгада агналга хэдэг болоһон байха. Түрүүшээр газал тойрон хэрмэшэлжэ һураа. Удаань Хойто Ахын тайгада гаралсадаг болоо.

— Тайгаһаа бусахадаа бусад ангуушадһаа дутуугүй олзотой омогтой бусадаг һэм. Агнаха ехэ дуратай, эрэшүүлтэй мүрысэжэ ябадаг бэлэйб, — гэжэ тэрэ хөөрэдэг.

Хүбшэ тайга гаталхадаа, гансал морёор гү, али ороор ябахаш. Хүр хонгорог, һалхи шуурган — ангуушанай дахуул. Залуу ангуушан эхэнэр нэгэтэшье һүрдэжэ айгаагүй, сухаряагүй.

Тэрэ үлшэр, эрэлхэг зоригтой, ушөө зарим һула эрэшүүл тэрээндэ атаархадаг байһан юм. «Ханда-Сүрэнэй хэхэгүй ажал үгы юм» гэжэ нютагайнь зон хэлсэдэг.

2

1920-ёод онуудаар Аха нютагта шэнэ байдал зохёогдожо, ажал шэнэ янзаар бурьялжа эхилбэ. Түрүүшын һургуули, эмхи зургаанууд, колхозууд бии боложо захалаа.

Шарза нютагта эмхидхэгдэһэн сомон зүблэлдэ ажаллаха, бэшэг мэдэхэ хүн хэрэгтэй боложо, 15 наһатай Ханда-Сүрэн гүйсэдкомой түрүүлэгшээр һунгагдаба. Нүхэдэйнь, нютагаархидайнь ехэ этигэл найдабари энэ ха юм. Залуу хүдэлмэрилэгшэ шэнэ ажалаа юунһээнь эхилхээ һайн ойлгохогүй. Теэд тэрэнэй хажууда аха нүхэдынь — коммунистнууд бии. Тэдэнэр залуу нүхэртөө али болохоор туһалдаг бэлэй. Тэдэнэй хүсөөр малша, ангууша эхэнэр шэнэ ажабайдалай захада гараһан байха. Сомоной ажал ехэ. Гансал саарһа данса бэшээд ябаха бэшэ, харин зониие хүмүүжүүлхэ, эрдэм бэшэгтэ һургахаһаа эхилээд ажал дутахагүй.

— Шададаг һэн гүб, али үгы гү? Орлигой, Сорогой сомоной соведүүдтэ ажаллаһан хүм, — гээд Ханда Максаровна хөөрэгшэ. — Тэрэ үедэ ажаллахада нилээд хүндэ һэн даа. Сомон зүблэлэй газар ехэ, айлнуудынь холуур таранхай һууха. Зарим нэгэн Совет засагта дурагүйшье байха. Тэдэнтэй үни удаан хөөрэлдэхэ, идхахашье саг ушар байгаа...

Һая эмхидхэгдэжэ байһан хамтын ажахыда — колхоздо орохоо арсадаг зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха, нюдарган баяшуултай тэмсэхэ саг али оло тохёолдоо һааб даа.

Эрхэ сүлөөтэ байдалай түлөө тэмсэл соо хүдэржэһэн Ханда-Сүрэн жэл ерэхэ бүри ургажа, эрдэм мэдэрэлынь улам гүнзэгыржэ, ажабайдалай орёо асуудалнуудые эли тодоор ойлгожо, дары түргэн шиидхэбэри абадаг байгаа.

1941 оной зун Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда эрэшүүл булта мордожо, бүхы ажал хүдэлмэри гансал эхэнэрнүүд хэжэ ороо һэн. Хатуу шэрүүн энэ үедэ Ханда-Сүрэн Коммунис партиин гэшүүн болоо. Коммунист хүн хадаа дайсаниие үй бута сохихо нангин хэрэгтэ бүхы хүсэеэ үгэхэ, хоёр хүнэй зэргээр ажаллахые оролдожо ябаа.

3

Дайнай һаял эхилээд байхада партиин райком тэрээндэ колхозой түрүүлэгшэ болохыень дурадхаба. Залуу коммунист арсаагүй.

Колхозой түрүүлэгшэ. Эхэ оронойнгоо хүндэ хүшэр байдалтай тохёолдоод, зэрлиг дайсантай хатуу зоригтойгоор тэмсэжэ байһан үедэ иимэ тушаал даахань хүндэшье, хүндэтэйшье байгаа. Ажаллаха хүнүүд яахын аргагүй дуталдаха. Тиихэдэ фронтдо дайлалдажа ябаа сэрэгшэдтэ дулаан бээлэй, хубсаһа хунар суглуулха шухала. Нүхэрөө гү, али хүбүүгээ, үгышье һаа, эсэгээ фронт мордуулаад, үдэр һүнигүй бэшэг хүлеэжэ, һүниин зүүдэндэ, үдэрэй һанаанда абтаха ушар гараа. Хэн нэгэн дүтынгөө хүниие алдаһан тухай саарһа абажа, уйдхар гашуудалда диилдэхэ. Иимэ үе сагта түрүүлэгшын зөөлэн үгэнүүд тэдэнэй гуниг гашуудалые тараахадал гэхэ юм.

Бултантай хамта бүхы ажалдаа өөрөө ябалсаха. Тэрэ үедэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые гансал морёор шэрэдэг бэлэй. Үбэлэй үедэ Мон тосхонһоо шаргаар ашаа зөөдэг байгаа. Харгы хүшэр даа. Ашаа шэрэгшэд имагтал эхэнэрнүүд. Нэгэ эхэнэртэ дүрбэн морид даалгагдаха. Үглөөнэй харанхыһаа һүниин тэн болотор, заримдаа бүхэли сүүдхэдэ аянда ябаха. Ишүүнтэ, мүн Тэмээлигэй хабшуунуудтахи һайб тошондо норохо, дааraха саг олон. Иимэ шэмэрүүн хүйтэ нойтониие морид тэсэнгүй зууража унаха. Бээлэй, хубсаһан мүльһэн боложо горойшоод, нугархаш аргагүй байха. Хэды тиигэбэшье эхэнэрнүүд ябажал байха даа.

Ханда-Сүрэн оло дахин ашаашадые ударидажа ябаа. Өөрөө түрүүн ябажа, түрүүлэгшын уялгые тэрэ һайн ойлгодог һэн. Хахад һараһаа үлүү аянда ябаад ерэхэдэнь, колхозой бэшэ ажалнууд хүлеэжэ байха...

Коммунист Ханда-Сүрэн Максаровна Галсанова дайнай шэмэрүүн жэлнүүдэй үедэ ото колхозой түрүүлэгшэ ябажа гараа. Эдэ жэлнүүд тэрэндэ яһала ехэ һургаал боложо үгэһэн юм.

— Хэсүүхэн саг байһан юм даа. Теэд яахабши. Ябагдаад лэ байгша бэлэй, — тэрэ сагые һанадаг.

Дайнай дүүрэһэн хойно Х-С. М. Галсанова «1941—1945 онуудай үедэ шэн...

4

габьяатайгаар ажаллаһанай т... далаяр шагнагдаа һэн.

Түрүүлэгшынгээ тушаалые ... колхозой МТФ-е даагшаар, бр... парторгоор олон жэлдэ ажал... баһа сомоной Соведүүдтэшье ... даа.

Ямаршье ажалда ябахада... гэшүүнэй нэрые дээрэ үргэн ... зонойнгоо дунда яһала хүндэ... партиин райкомой гэшүүнэ... Соведүүдэй депу... оло дахин һун... дальһаа гадна. ... Хүндэлэлэй грам... даар шагнагдаһан ... ондо, фашис Герман... һаар 20 жэлэй ойн ... ойн баярай медаля... Сүрэн Галсанова да... рануудтай адли шагна... Энэ хадаа дайнай ... ха нойргүй, эсэхэ сусахы... ажаллажа, фашизмые үгы ... тэ хубитаяа оруулһанайнь түл... Тиимэһээ энэ медаляа Ханда... до зүүгээд ябадаг. Тэрээгээр... горходог.

Ханда-Сүрэн мүнөө амарал... хай. Теэд амаралтада гараабш... һуудаггүй. Юрэдөө, — тэр... зон ажал тэмсэл хоёр соо... жан гараһан, одоо үльгэр ... хаар хүнүүд мүн. Яһала хүн... зандаа. Ниитын ажалда хабаа... партийна организациин агитат... информатор. Мүнөөшье агна... ратай. Жэл бүхэндэ сүлөөтэй ... мэ, булга олоор олзолдог. ... жэлдэ 100 гаран хэрмэ ту...

Монголжон тосхон ерээ һаа... Ханда-Сүрэн эгэшэдээ ай... Дэлхэйн шэнэ һонин, ажал ... тухай хөөрэлдэхэбди. Хабар... тэрэ луговодой уялга дүүр... нэй арилгаһан, уһалһан Х... сабшалангуудһаа һайн үбһ... юм. Малшадай дуталдахад... адуулдаг.

— Ханда-Сүрэн мотоцикл б... лоодоно. Газетэ, журналнууд... шадта дары түргэн хүргөөдш... юм.

Аймаг дотороо Совет ... жүүлэгшэдэй нэгэн, тусхайта... коммунист Ханда-Сүрэн М... Галсанова ажалай жагсаалда ... рияа эзэлһээр.

Вл. ГАЛС...

Ахын аймаг.

Россин эгэшэ дүү республиканууд

[illegible]кукурузаһаа — [illegible] янзын зүйл

[illegible]ОРДЖОНИКИДЗЕ. Бесланска [illegible] комбинат шэнэ урга-[illegible] кукурузын орооһо болбосо-[illegible] эхилбэ. Энэ комбинат [illegible] 40 жэлэй саада тээ тү-[illegible] продукци үгэжэ эхилһэн [illegible]

[illegible] хоолой индустриин ман-[illegible] томо энэ предприяти Терек [illegible] дээрэ дэмы бодхоогдоо-[illegible] байһан. Хойто-Осетидэ үни [illegible] кукурузын баян ургаса [illegible] юм. Мүн хүршэ республи-[illegible]танһшье муу бэшэ ургаса [illegible]гдана. Бесланска комбинат [illegible] томо предприятинуу-[illegible] мүн. Эндэ кукурузаһаа [illegible] ондоо зүйл гаргагдадаг [illegible]

[illegible] гол продукцинь [illegible] болоно. Тэрэ хадаа кон-[illegible], текстильнэ промышлен-[illegible] хэрэглэгдэдэг байна. Ку-[illegible]аһаа абтаһан саахаргүйгөөр [illegible] мороженое бэлдэхын ар-[illegible] юм. Кукурузын экстракт [illegible] бэлдэлгэдэ хэрэглэгдэнэ. [illegible] мүрэн дээрэхи комбинат [illegible] һалбаржа байна. Энэ жэл-[illegible]оруулагдаһан элеватор [illegible] баригдаа. Тэндэнь 52 мянган [illegible] кукурузын таряа хадагал-[illegible]олохо юм. Һүүлэй хэдэн жэ-[illegible] туршада комбинадай хүсэ ша-[illegible]5 дахин дээшэлээ. Мүнөө эн-[illegible] соо 550 тонно кукуру-[illegible] тарян болбосоруулагдана.

Т. ЕФИМЦЕВ,
ТАСС-ай корр.

[illegible]ын шэнэ [illegible]ганууд

[illegible]ЗЫЛ. Тувын АССР-эй [illegible] хотодо республиканска [illegible] шэнэ байшан ашаг-[illegible] оруулагдаба. Тэрэнэй [illegible] корпус соонь наяад па-[illegible] операци хэхэ табан таһаг, [illegible]гическа, нейрохирургиче-[illegible] травматологическа, урологи-[illegible] отделенинүүд, функцио-[illegible] диагностикын, физкуль-[illegible] кабинедүүд бии юм.

[illegible] жэлэй ошохо бүри Тувада [illegible] эмхи зургаанууд оло-[illegible]. Тувын республикын [illegible] бүридэлдэ орохын урда [illegible] 1944 ондо эндэ оройдоол хэ-[illegible] томо бэшэ больница бай-[illegible] юм. Мүнөө республика соо 46 [illegible] больница, фельдшерскэ-[illegible] 130 пункт хүдэлнэ. [illegible] зоной элүүр энхые сахил-[illegible] 2500-һаа үлүү медицинын [illegible]мэрилэгшэ ажаллана.

М. ХУНКАЕВ,
ТАСС-ай корр.

[illegible]публикада хэрэгтэй [illegible]эжэлтэд

[illegible]ЕДНЕКОЛЫМСК (Якадай [illegible]). Заполярнин энэ городто [illegible] профессионально-техни-[illegible] училищи нээгдэбэ. Оро ба [illegible] хэбэрилдэг ажахынуудта [illegible] мэргэжэлтэд тэндэ бэл-[illegible] юм. Дунда, найман жэлэй [illegible]улинуудые дүүргэһэн 150 [illegible], басагад энэ училищидэ [illegible]жа эхилээ. Нэгэ жэлэй [illegible] байхада, тэдэнэр оро-[illegible]-радистын, ветфельдшерэй [illegible] модошо дарханай мэргэжэл-[illegible]олохо юм. Республикын ара-[illegible]ахын тусхай шэглэлтэй [illegible]ринуудта хэрэгтэй кадрнуу-[illegible]лдэхэ һуралсалай зургаан [illegible] түрүүшынхеэ нээгдэбэ.

[illegible]драда ажалладаг малшад, [illegible], загаһашадай гэр байра-[illegible] «ехэ газарта» бүри дүтэ [illegible] байнхай. «Гроза» гэжэ [illegible]тивна радиостанциин ашаар [illegible] совхозуудай түб һуури-[illegible] тэдэнэр ямаршье сагта [illegible]дэг байна. Тиимэһээ хү-[illegible]тагуудта бүри олон радист-[illegible] хэрэгтэй болоно.

Яхадай профтехучилищинуудтэ мүнөө 47 янзын мэргэжэлтэд бэлдэгдэнэ. Жэл бүри 3 мянга шахуу залуушуул ГПТУ дүүргэжэ гарана. Зарим училищинуудые дүүргэһэн залуушуул юрэнхы дунда һургуули гүйсэдхэһэн үнэмшэлгэ абадаг болонхой.

Д. БУБЯКИН,
ТАСС-ай корр.

Худалдаа наймаанай түб

КАЗАНЬ. Татарай АССР-эй ниислэл хотодо худалдаа наймаанай түб бодхоогдожо байна. Томо гэгшын байшангай түмэр конструкцинуудые хабсаргалга дүүргэгдэв. Худалдан абагшад болон наймаашадта таатай зохид эрхэ байдал эндэ бии болгогдохоор хараалагданхай.

Республикын худалдаа наймаанай эгээл томо предприяти болохо энэ түб 1975 ондо ашаглалгада оруулагдаха юм. Энэ түбтэ хамтадаа 600 наймаалагша хүдэлхэ байна.

Юһэдэхи табан жэлэй дүүрэтэр республика дотор үшөөл 300 магазин баригдаха түсэбтэй. Набережные Челны, Нижнекамск, Альметьевск, Лениногорск городуудта шэнэ универмагууд нээгдэхэ. Хүн зоной эд бараа өөһэдөө шэлээд абаха аргатай, автомадуудые хэрэглэн ажаллаха магазинууд республикын бусад городуудта, хүдэлмэришэдэй тосхонуудта баригдажа байна.

А. ДЬЯЧЕНКО.
ТАСС-ай корр.

Хададахи саад

ГРОЗНЫЙ. Чечено-Ингушетиин хада уулануудаар хүреэлэгдэһэн Веденскэ районой саадта яблока болон грушын оройн сортын баян ургаса гаража байнхай. Эндэхи совхозой садоводууд ба тус ажахын главна агроном Халид Манаевай үүсхэлээр тэрэ саад таригдаһан байгаа.

Хадата энэ нютагта ажаһуугшадта энэ саад нэгэл ондоогоор харагдадаг байха юм. Ушарынь юуб гэбэл, үндэр бэшэ үрэ жэмэстэ модохонуудай һалаанууд газар дээрэ хэбтэһэн шэнги байдаг, Теэд фрукт суглуулагшад үндэр гэшхүүрнүүдые ажалдаа хэрэглэнэгүй, тэдэнэй ажалай бүтээсэ оло дахин дээшэлнэ, мүн фрукт хуряалгые оньһожоруулхада зохид болоно.

Энэ табан жэлэй туршада эндэхи олохон колхозуудта иимэ саадууд таригдахаар хараалагданхай.

Г. НАСОНОВ,
ТАСС-ай корр.

Манай үеын хүн — гол темэнь

ИЖЕВСК. СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Бүхэроссин ба республиканска выставкэнүүдтэ Удмуртиин АССР-эй уран зураашад бэлдэжэ байна. Тэдэнэй бүтээлнүүд соо манай үеын темэ гол һуури эзэлнэ.

Удмуртиин АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Ильяс Нурмухамедов шэнэ зурагаа булад шудхагшадта зорюулба. Ижевскэ заводто бүтээгдэһэн мотоциклнуудые туршагшад Георгий Репинэй шэнэ бүтээлэй геройнууд болонхой. РСФСР-эй габьяата уран зураашан Алексей Холмогоров ороной мэдээжэ хүнүүдэй портредүүдые зурана.

— Манай орон дотор коммунизм байгуулгын үе сагые гүйсэд һайнаар харуулһан зурагуудые бүтээхые бидэнэр хүсэнэбди, — гэжэ РСФСР-эй уран зураашадай холбооной Удмуртиин отделениин правлениин түрүүлэгшэ П. С. Семенов хөөрэнэ.

Ю. КЕДРОВ,
ТАСС-ай корр.

[illegible]НОЙ

[illegible]РВ-гэй огторгойдо [illegible]удагдан [illegible]аагдаба

ТАСС

[illegible]нтябриин 13-да Вьетнамай [illegible]кратическа Республикын [illegible]гойе хамгаалагшад амери-[illegible]6 самоледые, тэдэнэй хоё-[illegible] Намха провинцида буу-[illegible] унагаагаа. Вьетнамай ин-[illegible]ационно агентствын барим-[illegible]дай ёһоор, Вьетнамай Де-[illegible]тическа Республикада [illegible]ноод, буудагдан унаһан [illegible]кан самолёдуудай тоо [illegible]0 болобо.

[illegible]РВ. Америкын самолёдуу-[illegible] бомбодолгоһоо Намха про-[illegible] уһалууриин түхеэрэл-[illegible] ехээр гэмтэһэн байна. [illegible] механическа заводой [illegible]ернүүд тамаржа ябадаг [illegible]ормо дээрэ бүлүүр таби-[illegible]уртэ ороһон поли дээрэһээ [illegible] булэжэ урадхуулна.

[illegible]УРАГ ДЭЭРЭ: бүлүүрэй [illegible]алга дээрэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ШЭНЭ АРГА БОЛОМЖОНУУДЫЕ ОЛГОЖО ҮГЭНЭ

ЭЛҮҮР ЭНХЫН БУЛАГ

КПСС-эй Центральна Комитет СССР-эй Министрнүүдэй Совет, Профессиональна Союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Совет 1972 оной сентябриин 1-һээ врачнарай, багшанарай һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудай хүмүүжүүлэгшэдэй салин хүлһэ нэмээхэ тогтоол баталан абаһаниинь олондо мэдээжэ. Энэ тогтоолтой хамта сэдьхэлдэм ороһон баярай, омогорхолой тэдээхэн хэды бодолнуудтаяа таанад, уншагшадые, танилсуулха дуран хүрэнэ. Юундэб гэхэдэ, элүүрые хамгаалха хэрэгтэ наһаараа хүдэлһэн, мүнөө пенсидэ гараһан намда тус тогтоол врачнарай аша туһада хамаатай хэмжээ ябуулга байхаһаа гадна манай гүрэнэй айхабтар ехэ социальна туйлалта харуулһан баримта болоно бшуу.

Мэргэжэлтэ бүхэн эрдэм бэлигээ, дүй дүршэлөө хурсадхажа, наукын шэнэ туйлалтануудые хэрэглэжэ хүдэлдэг. Энэмнай түргэн дабшасатайгаар коммунизм байгуулжа ябагшадай шэнжэ. Гэхэтэй хамта, медицинын хүдэлмэрилэгшэ тусгаар харюусалгатай мэргэжэлтэ байна. Тиимэһээ тэрээндэ үдэр бүри һураха, мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, шэнэ юумэ мэдэжэ байха гээшэ тон шухала юм. Юундэб гэхэдэ, тэрэ хүн юртэмсын эгээл дээдэ баялигые — хүн зоной элүүрые хамгаална бшуу.

Би наһатайшуулай нэгэн һэн тула элүүрые хамгаалгын хэрэгэй урдань ямар байһые, ямар оршон байдалда совет эмшэдэй хүдэлжэ эхилһые һайн мэдэнэлби даа. Арбан нэгэтэй ябаа гээшэ һэн хаб, нютагаймнай нэгэ малша хүнэй гурбан үхибүүд хойно хойноһоо хүндөөр үбшэлжэ, наһа бараа агша һэн. Хотондомнай эмшэн байгаагүй. Тэдэ хүүгэдые аргалжа шадаха хүн дүтэ наашашье олдоогүй.

Бидэнэрэй, түрүүшын совет врачнарай, хүдэлжэ эхилхэдэ Буряадтамнай элдэб халбадарита үбшэн хүнэй наһанай аймшагтай дайсан болонхой байһан юм. Эм домшье хомор һэн, мэргэжэлтэдшье үгы шахуу бэлэй.

Совет засаг түрүүшынгээ үдэрһөө эхилжэ эдэ бүгэдэдэ эсэс табижа эхилһэн юм. Минии фельдшерээр хүдэлжэ эхилхэдэ, республикын хүн зоной дунда санитарна гэгээрэлэй хүдэлмэри түлэг ябажа байгаа бэлэй. Юрын модон гэрнүүд соо медпунктнууднай хүдэлдэг һэн. Үдэр, һүнигүй зон олоороо ерэхэл даа. Эм, домшье хомор байха. Хүндэ үбшэнтэндэ гэртэнь ошогшо һэмди. Эдэ бүгэдэ аргалха хүдэлмэриин хажуугаар аяга табагаа, хубсаһа хунараа яажа угаахые заахаш, гэр соохиёо сэбэрээр байлгахынь түлөө тэмсэхэш, аршаанда һууха, торходо орохо гэхэ мэтэ боро аргануудые зүбөөр хэхынь тула оролдохош.

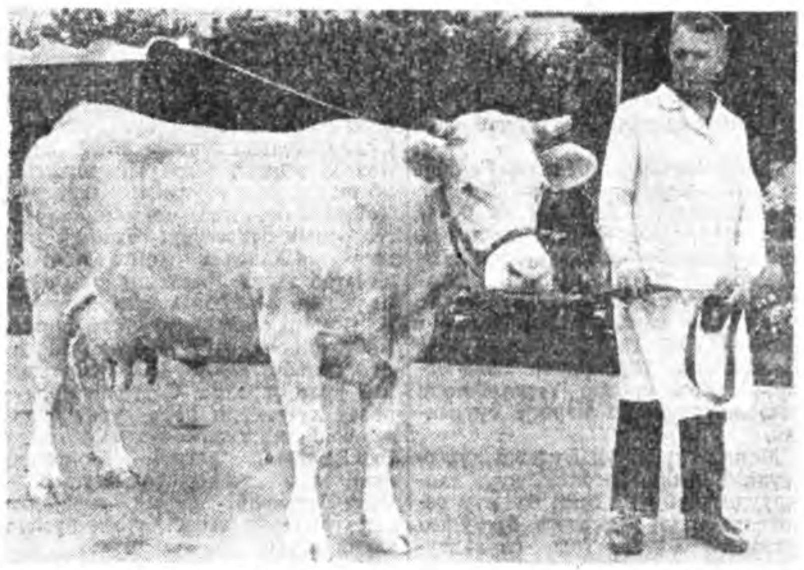
Үшөө дүшөөд ондо манай Буряадта элүүрые хамгаалха хэрэг хүл дээрээ гараад байгаа һэн гэхэдэ алдуу болохогүй. Тиихэдэ би врачаар бэеэ даагаад хүдэлжэ эхилээ бэлэйб. Хүдөөгэй һуурин, тосхонууд бүхэндэ фельдшернүүд, харин аймагай центрнүүдтэ больницанууд нээгдээ һэн. Тэдэнэй хэрэгсэлнүүдээр хангагдалга, мэргэжэлтэдтэй бололго жэл бүри һайжараа бэлэй. Бидэ врачнаршье өөһэдөө мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, һураха аргатай боложе эхилээ һэмди.

Энэ хүгжэлтын, эдэ туйлалтануудай аша үрые мүнөө нюдөөрөө хаража байналди даа. Залуушуултай хөөрэлдэхэдэ гайхахаар байдаг. Тэдэнэр һаял аймшагтайгаар үзэгдэдэг үбшэнүүдые оройдоо дуулаагүй ябажа ябаха юм. Бэень элүүр, томонууд, сэбэрнүүд, шэрхи. Иимэ хүнүүдтэ үбшэншье хүрэһөөр халдахагүй байна бшуу. Врачнарай хүдэлхэ, бэлигээ харуулха бүхы арга боломжо бии.

Мүнөө абтагша тогтоолой һүүлээр тэдэнэй байдал үшөө һайжархань гээшэ. Энээнһээ гадна тэдэ хүдэлмэридөө, мэргэжэлдээ хэрэгтэй һуралсалаа үргэлжэлүүлхэ, эрдэм бүри гүнзэгыгөөр шудалха аргатай болохо. Врачнарай салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВЦСПС-эй абтаһан тогтоол тус мэргэжэлтэдтэ эрхимээр ажаллахын, эрдэмээ дээшэлүүлхын шэнэ арга боломжонуудые олгоно.

Д. РАКШАИН,
медицинын эрдэмэй кандидат, тусхайта пенсионер.

ВДНХ. ЭРХИМ МАЛШАД, ЭРДЭМТЭДЭЙ ХАМТЫН АЖАЛАЙ ДҮН

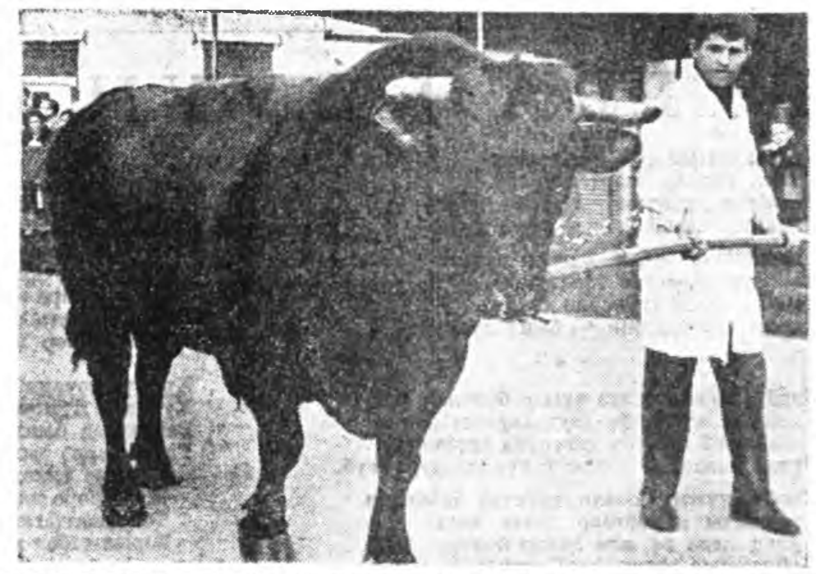

МОСКВА. Ороной ажахынуудай түрүү малшад СССР-эй ВДНХ-да өөрынгөө туйлалтануудые харуулжа байна. Эндэ «Мал ажал» гэһэн павильондо ерэгшэд колхоз, совхозуудһаа асарагдаһан эрхим үүлтэртэ малнуудые хараха байха.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Киевэй областиин Переяслав-Хмельницкэ районой «Заря» колхозой һаалишан И. И. Юрченко симментал үүлтэрэй Куля гэжэ үнеэ харуулжа байна. Тэрэ үнеэн жэл соо 5,11 процент тоһолиг 10.194 килограмм һү үгэдэг юм.

Куйбышевай областиин үүлтэртэ малай «Канаш» гэжэ заводой малшан В. Никитин 1.036 килограмм шэгнүүртэй буха харуулжа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН ГААНАҺАА

ВАШИНГТОН

АЛИ АЛИНДА АШАТАЙ ТУҺАТАЙ ХУДАЛДАА НАЙМАА ХҮГЖӨӨХЫН ТҮЛӨӨ

ТАСС

Социалис оронуудтай, түбхын түрүүн Советскэ Союзтай Холбоото Штадуудай худалдаа наймаанай, экономическа харилсаануудые хүгжөөхэ шухала гэжэ США-гай Худалдаа наймаанай министерствын хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн — Э. Аллен хэлэһэн байна.

Советскэ Союзтай хэдэг худалдаа наймаагаа хизаарлаха гэһэн политика дайнһаа хойшо баримталжа, Холбоото Штадууд гарза хохидолдо ороо, — гээд Аллен Бостондохи худалдаа наймаанай уласхоорондын түбтэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ. «Энэ политикаһаа совет экономико бэшэ, харин США-гай экономико хохидоһон байна», — гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

1972 ондо совет-американ экономическа харилсаануудтахи шэнэ шатын эхин табигдаа гэжэ Аллен мэдүүлбэ. Энэ ушар хоёр ороной худалдаа наймаанай, экономическа харилсаануудта ашатай туһатай байха гээд тэрэ тэмдэглэбэ.

БАГДАД

СССР—ИРАК: Хани барисаан, харилсаа холбоон

ТАСС

Советскэ Союзай ба Ирагай хоорондын харилсаа холбоон амжалтатайгаар хүгжэнэ. Араб Социалис дэбжэлтэ гэдэг (БААС) партиин түрүү үзэлтэн ажал ябуулагшадай 1968 ондо Иргата засаглажа эхилһэнһээ хойшо Советскэ Союзай ба Ирагай хоорондын харилсаан улам үргэнөөр хүгжэжэ захалһан байна. Хоёр ороной хоорондын хани барисаан, харилсаа холбоон тухай байгша оной апрельдэ баталагдаһан договор тэдэниие саашаданъ хүгжөөхэ эшэ үндэһэн болоо.

БЕЙРУТ

Джамаль Атасиин мэдүүлгэ

ТАСС

Араб орнуудай, Советскэ Союзай хоорондын хани барисаан хадаа Израилиин ээрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүүсэдэг араб арадуудай тэмсэлэй шухала нүхэсэл болоно гэжэ Сириин Араб Социалис Союзай генеральна секретарь Джамаль Атаси, Ливанай «Аль-Баляг» журналай корреспондентэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ.

НЬЮ-ЙОРК

К. Вальдхаймай пресс-конференци

ТАСС

ООН-ой генеральна секретарь К. Вальдхайм ООН-ой штаб-байрада пресс-конференци хэбэ. Аюулгүйн, харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөө зарлалгын бэлэдхэл тушаа һайн сэгнэлтэ үгөө. Бэлэдхэлэй уулзалга энэ жэлэй ноябрьда Хельсинкидэ болохо ёһотой гэжэ тэмдэглэхэ зуураа, Вальдхайн нигэжэ хэлэбэ: «Мүнөөнэйхидэл адляар уласхоорондын түгшүүрилэй саашадаа һуларбалнь, 1973 ондо иимэ зүблөөн болохо, һайн үрэ дүнгүүдые туйлаха байха». Германиин хоёр гүрэн — ГДР ба ФРГ һаяар ООН-ой гэшүүд болохо бээз гээд К. Вальдхайм найдажа байһанаа мэдүүлбэ. «Корейн хоёр гүрэнэй хоорондохи харилсаануудай заһаржа эхилэлгэ» уласхоорондын һайн хэрэгүүдэй тоодо ороно.

Харата муухайгаар добтолдог ябадалай улам үргэдэжэ байһантай дашарамдуулан, К. Вальдхайм һанаагаа зобожо байһанаа элирхэйлэн мэдүүлбэ. «Гэм зэмэгүй хүнүүдтэ харата муухайгаар халдан добтолдог ябадал болюулха шиидхэбэри» ООН-ой Генеральна Ассамблей XXVII сесси абаха зэргэтэй гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Тиихэдээ Нью-Йоркдо ба бусад оронуудта дипломатическа хүдэлмэрилэгшын аюулгүй байдал ханга ха тухай асуудалые Генеральна Ассамблей зүбшэлхэ ёһотой гээд К. Вальдхайм мэдүүлээ. «Дүтын Зүүн зүгтэхи асуудалые шиидхэхын тула ООН шухала бүхы юумэ хэхэ ёһотой», гэбэ. Г. Ярригын ябуулгые дэмжээд, Дүтын Зүүн зүгтэ байдаг тусхай түлөөлэгшэмни ООН-ой Генеральна Ассамблейн хойто неделидэ нээгдэхэ сессиин хүдэлмэридэ хабаадалсахая Нью-Йорк ерэхэ юм гэжэ К. Вальдхайм хэлэбэ.

ООН-ой бюджедтэ оруулдаг түлбэреэ США-гай хороохо хараатай байһанда генеральна секретарь һанаагаа зобожо байһан тухайдаа мэдүүлбэ.

НЬЮ-ЙОРК

УРДА ВЬЕТНАМДАХИ БАЙЛДААНУУД

ТАСС

Урда Вьетнамай Куангчи хотые американ авиаци бомбодожо үргэлжэлһөөр гэжэ ЮПИ агентствын корреспондент дамжуулба. Эгээн ехэ хюдалдаата байлдаанууд эндэ болоно. Зэрлиг бүдүүлигээр бомбодожо байгаашье һаань, Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүд сайгон далайн ябаган сэрэгэй подразделенинүүдтэ шанга харюу сохилто хэнэ.

Түбэй хада гүбээлиг газарта, Кюэшоной голдо, Вьетнамай урда захада, Сайгондо дүтэхэнэ байлдаанууд замханагүй.

ХАНОЙ. (ТАСС). Куангчи привинцида эшээлһэн сайгон сэрэгүүдэй бэхилэлгэнүүдтэ Урда Вьетнамай Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүд шанга сохилто хэнэ. АПО агентствын дамжуулһанай ёһоор, сентябриин 12-то энэ провинциин элдэб районуудта шэбээлһэн дайсанай зарим бэхилэлгэнүүдтэ патриодууд добтолһон байгаа. Энэ үдэр болоһон байлдаануудай үедэ сүлөөлэлгын хүсэнүүд дахуул армиин 450 десантнигые, далайн ябаган сэрэгшэдые хүлһөөнь буулгаһан, ехэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые, һомо буляан абаһан байна.

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министерство мэдүүлгэ тунхаглахадаа, сентябриин 7-һоо 11 болотор американ авиаци 150 ниидэлгэ хэжэ, Куангчи хотые, дүтэ шадарай һуурин тосхонуудые бомбодоо гээд тэмдэглэнэ.

Добтолгонуудһаа уламжалан, олон зон алуулаа, байрын гэрнүүд һандаргагдаа.

США-гай правительствын эдэ хорото ябуулгануудые Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительство эрид буруушаана. Вьетнамдахи сэрэгэй ябуулгануудаа, дайгаа «вьетнамай түхэлтэй» болгохо гэһэн политикаяа дары болюулжа, Урда Вьетнамһаа сэрэгүүдээ гаргаха эрилтэ Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительство американ правительствын урда табиба. США-гай авиаци, далайн сэрэгэй флот Вьетнамай хоёр талын нютагуудые бомбодолгоёо, буудалгаяа болюулха зэргэтэй, Холбоото Штадууд, Сайгоной засагаархидые дэмжэхэ ёһогүй.

НЬЮ-ЙОРК

ГАЗААШАЛЬАН ЯБУУЛГА

ТАСС

Президентын һунгалгада хабаадалсаха США-гай Компартиин хуулита эрхыень мэдэрхэеэ Калифорни штадай засагаархид арсаба.

Хархис хүсэнүүдэй тала баридаг штадай федеральна сүүд газаашалгын хуулие зүб гэжэ тоолоһон байна. Тэрэнэй үндэһөөр США-гай президентын ба вице-президентын тушаалнуудта дэбжүүлэгдэһэн коммунист-кандидануудай һунгуулиин бюллетеньнүүдтэ 450 мянган хүнэй гар 24 үдэрэй турша соо табюулагдаха болоно. Хоёр партиһаа бүридэдэг байгуулалтые тэрэ зандань үлөөхэ гэһэн һанаашалга энэ хуулиһаа уг унгитай.

Коммунис партиие бусад политическэ партинуудтай адли эрхэтэй байлгаха гэһэн эрилтэ табидаг Граждан сүлөө хамгаалха американ союз сүүдтэ хэрэг бариба. Гэхэ зуура, штадай һунгуулиин комиссиин тон буруу шиидхэбэриие сүүдэй зургаанууд үмэглөө. Энээнһээ уламжалан, США-гай хүдэлмэришэн ангиин парти Калифорнидохи һунгалтада хабаадалсаха аргагүй болобо. Сэхыень хэлэхэдэ, 18 мянга үлүүтэй һунгагшад конституцяар хараалагдаһан эрхыень дэмжэһэн байна.

ОСЛО

НАТО-гой ҺУРАЛСАЛ

ТАСС

НАТО-гой сэрэгэй һуралсал эхилбэ. Тэрэнь «Стронг экспресс» гэжэ нюуса нэрэтэй. Энэ һуралсал сентябриин 28 болотор Хойто Атлантикын, Хойто далайн, Хойто Америкын зүүн эрье шадарай, Хойто Норвегиин, Пиренейн хахад аралай районуудта үнгэргэгдэхэ.

Хойто-Атлантиин бүлэглэлэй гэшүүн 10 гүрэнэй ябаган сэрэгэй, агаарай-сэрэгэй, далайн-сэрэгэй хүсэнүүдэй соединенинүүд тэрээндэ хабаадалсаха юм.

Хойто Норвеги сэрэгэй һуралсалай гол газарнуудай болохо. Уһан доогуур ябадаг онгосотой тэмсэжэ, агаарһаа добтолготой тэмсэхэ һуралсал эндэ хоёр удаа үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

БРЮССЕЛЬ. (ТАСС). Сентябриин 14-дэ НАТО-гой сэрэгүүдэй һуралсал Атлантикын хойто захада эхилбэ. Хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, 64 мянган солдат, офицер, 300 корабль 700 самолёт тэрээндэ хабаадалсана. НАТО-гой Европодохи нэгэдэмэл зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ахамад командалагша, американ генерал Э. Гудпейстерэй хүтэлбэрилхэ һуралсал Норвегиин Тромс провинцида далайн «десантые» буулгалгаар дүүрэхэ юм ха.

ВАШИНГТОН

ХЭН НАЛОГ ТҮЛЭНЭБ?

ТАСС

США-дахи налог түлэдэг ёһо гуримые «национальна гутамшаг ябуулга» гэжэ сенатор Г. Нельсон (демократ, Висконсин штадһаа) нэрлэһэн байна.

Дундуур американецай налог түлэжэ байхадань, харин зарим монополинууд, миллионернүүд оройдоо түлэдэггүй юм.

США-гай Финансын министерствын баримтануудай ёһоор, жэлдээ 50 мянга гаран доллар олзо доходтой 1.333 американец, жэлдээ 200 мянган долларһоо үлүү ашаг олзотой 106 баяшуул 1970 ондо нэгэшье цент налог түлөөгүй.

БЕЙРУТ

ХАРАТА ЯБУУЛГАНУУД ҮРГЭЛЖЭЛЬӨӨР

ТАСС

Израилиин самолёдууд Бейрут дээгүүр ниидэжэ үргэлжэлһөөр.

Сентябриин 13-да Израилиин «Мираж» түхэлэй хоёр самолёт эндэхи уласхоорондын аэропорт, Палестинын хашагдан зугадагшадай лагериин байдаг Бурдж Аль-Баражне хото дээхэнүүр ниидэн гараһан байна.

Час үнгэрһэн хойно «Скайхок» түхэлэй самолёдууд Ливанай ниислэл хото дээгүүр ниидэбэ.

Энэ үдэр Израилиин самолёдууд Ливанай Бекоа голдохи хотонууд дээгүүр тагнуулай ниидэлгэнүүдые хээ.

Ливантай хилэлдэг районууд худар Израилиин сэрэгүүд татагдажа байһаар гэжэ Бейрудэй хэблэл тэмдэглэнэ.

Ээрхэг түримхэй ябуулгаяа Тель-Авивай саашадаа үргэлжэлүүлхэ һанаатай байһыень Израилиин зүгһөө араб оронууд тушаа хэгдэһэн заналта, Израилиин ээрхэг түримхэйшүүлые уласхоорондын оршом соо США-гай дэмжэдэг ушар гэршэлнэ гэжэ Палестинын информационно агентство мэдээсэнэ.

ДАМАСК. (ТАСС). Сиридэ эсэргүү харата ябуулгануудаа Израилиин дээрмэшэ сэрэгшэд хэжэ үргэлжэлһөөр. Израилиин агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй самолёдууд Сириин агаарай дайда руу үдэр бүри нэбтэрэн ороно.

Холбоото Штадуудай зүгһөө Израилиин хархис этэгээдүүдтэ дэмжэлгэ туһаламжын ходо үзүүлэгдэжэ байһанһаа уламжалан, Дүтын Зүүн зүгтэ шахардуу байдалтай байһаар гэжэ «Ас-Саура» газетэ бэшэнэ.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

БОНН. (ТАСС). Польшын Арадай Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр С. Ольшовский ФРГ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр В. Шеелиин уряалаар сентябриин 13-да эндэ ерэбэ. Тэрэ В. Шеельтэй, канцлер В. Брандтай уулзажа хөөрэлдэхэ.

ОТТАВА. (ТАСС). Израилиин оборонын министр М. Даян Тель-Авивһаа США орохо замдаа Монреальда бууба. Канадада түр зуура аяншалха үедөө Израилиин сэрэгэй зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ мүнгэ зөөри суглуулха ябуулга хэжэ эхилээ. Иимэ даабаритайгаар США ошожо ябана.

ЛОНДОН. (ТАСС). Ольстердохи шахардуу байдал зайсуулха асуудал зүбшэлхын тула Англиин премьер министр Хит болон Хойто Ирландиин правительствада ородоггүй социал-демократическа лейборис партиин зонхилогшодой уулзалга үрэгүйгөөр дүүрээ.

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Пассажирска «Боинг-707» түхэлэй реактивна 10 самолёт худалдаха тухай хэлсээ американ «Боинг» гэжэ авиационно компани КНР-тэй батална. 150 миллион долларой хэлсээн баталагдаа гэжэ «Боингын» түлөөлэгшэ Б. Миллер пресс-конференци дээрэ мэдүүлээ.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- *Монгол скульптура — һонин бүтээл.*
- Уран шүлэг, этюд.
- Архи—ажалай дайсан.

АРАДУУДАЙ ПОЭЗИИН АЛТАН ЖАСАҺАА

ГУРБАН ДУУН

Расул ГАМЗАТОВ

Гурбан янзын дуун бии гэлсээ—
Гуниг, уйдхар, жаргал тухай.
Нэгэдэхи дууниинь — үлгын дуун,
Нарайгаа өөгшөөһэн — эхын дуун,

Хоёрдохинь — баһал эхын дуун,
Хайрата үрнингөө гээгдэхэдэ,
Хайлан уйдан дуулаһан дуун.
Харин гурбадахинь — бэшэ дуунууд.

* * *

Хэрбээ минии гэнтэ түмэр болошоо һаа,
Хашарһа мүнгэ бү шудхаарайгтыл даа.
Хэнэйшьеб гар соо хангирха аргамгүй,
Хүнэй һанаанда һэжэг түрүүлхэ дурамгүй.

Хэрбээ түмэр болохо хубитай байбални,
Хээрэйгты намайгаар эртэ мэсэ.
Булад жада гү, али һэлмэ болон,
Байлдаанда ханхинахаб эршэтэй хурсаар...

* * *

Хэлыш, хадын шууяатай горхон, намда
Хэдэн зуун жэлдэ, хэдэн зуун модондо
Харьялжа дэлхэйдэ урдахадаа,
Хамагһаа һайхан юу хараабши даа?
— Эгээл эхин дээрэмин ургаһан
Эльгэн хара шулууһаа һайхан
Ондоо юумэ үзөөгүйлби, — гэн
Омогтойгоор намда харюусаба горхон.

* * *

Хүнүүд, юундэ нобшо аалин гээшэбта?
Хүндөөр мүлхиһэн мэлхэй бү адаглыт.
Гайхалтай бэшэл мэлхэйн бордого аалиниинь —
Газар дээрэ амидархал зуун жэл соо адагынь.
Хүнүүд нихэдээ хайшаа яарана гээшэбта,
Хүхэ боро шандаган шэнгеэр харайлдан?
Теэд шандаганай яараханьшье гайхалгүйл,
Тэрэш табан жэлһээ үлүү амидарха бэшэл.

Бато ЦЭРЭНДЭЛЭГЭЙ ородһоо оршуулба.

Аюша ДОНОЕВ

«НАМДА МОРИН ХЭРЭГТЭЙ!»

Багша хүндэ сүлөө саг хомор байдаг. Гэбэшье һамбаашалжа шүлэг зохёодог нүхэд олон. Тэдэнэй нэгэн — Аюша Доноев

Аюша Доноев Хяагтын соёл гэгээрэлэй училищи дүүргээд, хүдөөгэй клубые даагшаар хүдэлһэн. 1956 ондо Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай хэлэ, бэшэгэй факультедэй буряад таһагта орожо, 1961 ондо дүүргэжэ гараһаар Захааминнютагаа бусаа. Мүнөө Санагын дунда һургуулида ород болон буряад хэлэ заана. Тиихынгээ хажуугаар тэрэ уран бэлигтэй хүүгэдые гулидхажа, литературна нэгэдэл хүтэлбэрилдэг юм.

Мүнөө А. Доноевой хоёр шүлэгые уншагшадтаа дурадханабди.

* * *

Алтан дэлхэй дээрэ
Амиды мэндэ ябахадаа,
Арюун сагаан хээрэ
Амаржа нүхэдтэеэ хэбтэхэдээ,
Амидын жаргал тухай,
Ажал, хэрэг мэтэеэ
Андалдажа мэдэхэдээ,
Алтан шэнги үнэтэй
Аба эжы хоёртол,
Арюухан Эхэ ороноо
Алгадгүй шэбшэхэш сээжэдээ.
Нюсэгэн хүлөө шоройдоһон,
Нүхэдтэеэ урилдаһан дайдаш,
Эрдэниин зүйлэй сэнтэй
Эхэ ороншни нэрэтэй.
Унаартаһан элдин дайдатаяа
Уушханайш амисхал
холбоотой.
Урма баяр хоёршни
Ургылһан тала майлатаяа
Утаһан нэгэ жолоотой.
Хүрьһэтэ энэ дайдатаяа
Хүйһөөрөө нягта холбоотойл
һаа,
Хүнэй хүбүүн хүсэтэй,
Хүлэгэй унаган жороотой.

* * *

Намда морин хэрэгтэй!

Налхи номгон бэшэ,
Наранай хурса элшэ дор
Нарин зүргөөр урилдаха,
Баатарай голди шэнги,
Аадарай ташуур һануулха
Ардаг морин хэрэгтэй.

Намда морин хэрэгтэй!
Нарата сагаан үдэр
Набша хоншуу сэсэгтэй
Намжаа дайдаар табилуулха,
Һарьдагай һалхин шэнги
Ардагай унага нэрлүүлхэ
Амбан морин хэрэгтэй!

Намда морин хэрэгтэй!
Наһанайм эртэдэ холодоһон
Найдамтай гансаяа бэдэрэлтэй.
Найман алда нюргатай
Замбиин гүн руу ходорһон
Загаһан онгосо шэнги
Зайдан морин хэрэгтэй.
Намда морин хэрэгтэй!
Найман зүгэй хүнүүдтэ
Найрамдал, жаргал бадаруулха
Найдамтай хурдан номнолтой
Гүн ехэ һургаал шэнги
Гүйдэл, дэлисэ түргэнтэй
Гүүнэй унаган хэрэгтэй!

— Эгэшэ, энэ хэн бэ?

— Манай Ленин багша ха юм.

А. НИМАЕВАЙ фото.

МОНГОЛ СКУЛЬПТУРА ТУХАЙ

Искусствын гол һалбаринуудай нэгэн — скульптурын зүйлые монголшууд үнинэй мэдэхэ байгаа. Хара-Хүрэн гэжэ эртэ урда сагай монгол ниислэлэй һуурида олдоһон шулуун мэлхэй, морин-хуурые шэмэглэжэ модоор һиилэн бүтээһэн мориной тархи, мүн XIII—XIV зуун жэлнүүдэй шудхалаагай элдэб зүйлнүүд — эдэ бүгэдэ хүгжэнги искусствын уран бүтээлнүүд. Бүришье урданай монголнуудай уг гарбал гэгдэдэг хидаангууд скульптурна бүтээлтэй танил байгаа гэжэ тухайлхаар. XIII зуун жэлэй аяншалагша Е. Лун-ли тэгшын мэдээсэһэнэй ёһоор, Буддын түрэһэн үдэр хидаангууд «модоор бүтээһэн сэргэ бурханиие үргэлжэ, гудамжаар ябадаг байгаа юм» гэхэ. Тэдэ улад модон скульптура гээшые мэдэхэ байһан гэжэ энэ ушар гэршэлнэ.

Француз хаанай элшэн сайд де Рубрук XIII зуун жэлэй хахадта Монгол гүрэндэ ерээд бусахадаа, баян түшэмэлнүүдэй һэеы гэрэй хойморто «һэеыгээр хэһэн кукла гэхэ гү, али статуэткэ һуудаг» гэжэ тэмдэглэһэн байдаг. Тэрэ хадаа монгол сахюусаниие зураглаһан онгонууд байгаа. Монгол угсаатанай ондоошье арадууд — буряадууд болон хальмагууд XX зуун жэлэй гаратар баһа онго сахюусаниие тахидаг, хурадаг байһан.

Улаан-Баатар хотодохи Гандан дуганда Очир-Дар бурханай дүрсэ хадагалаатай. Тэрэ дүрсэ XVII зуун жэлдэ мэдэгдээгүй скульпторай гараар бүтэһэн. Харин МНР-эй Гүрэнэй түбэй музейдэ Дара-Эхын статуэткэ бии. Тэрэ хадаа суута уран дархан Дзанабадзар (1635—1724) гэгшын бүтээл юм. Дзанабадзар (буряадаар Зана-Базар) Монгол орондо Үндэр-Гэгээн гэжэ һахилайнгаа нэрээр суурхаһан.

Монгол урашуул Буддын дүрсэнүүдһээ гадна, арсалан, луу, хангарууди шубуу, һайн ба муу сахюусадай хүн дүрсэтэ багуудые бүтээдэг байгаа. Тэдэ скульптурануудые гууляар, мүнгөөр шудхадаг, шулуугаар, яһаар, модоор бүтээдэг бэлэй. Сонгино хадын һайн эзэн — Буурал-Үбгэнэй багые жэшээ болгон дурдалтай. Папье-машегээр хэһэн багые XIV зуун жэлэй һүүл багта ажаһууһан Ч. Пүнсэг-Осор гэдэг дархан бүтээһэн. Буурал-Үбгэнэй багые харахадаа, монголшуудай шог ёгтодо дуратайе мэдэхэш. Сонгино хадын эзэн Буурал-Үбгэн һайншье һаа, хүниие гасаалдаг гэжэ арад зон хэлсэдэг байһан. Тиимэһээ Пүнсэг-Осор тэрэнэй багые тон енеэдэтэйгээр бүтээһэн...

Арадай хубисхалай илалтын түрүүшын жэлнүүдтэ монгол искусствада графика ехэ һуури эзэлээ. Илангаяа революционно плакат, политическэ карикатура хүгжэһэн байгаа. Арадай урашуулые тоолоогүй һаа, дүшөөд он болотор мүртэй скульптурна бүтээл хэгдээгүй. Юуб гэхэдэ, мэргэжэл һайнтай өөһэдын скульпторнууд Монголдо үгы байгаа гээшэ ааб даа.

Энэ талаар Эрхүүһээ Монголдо ошожо, 13 жэлдэ хүдэлһэн уран зурааша К. Померанцев тэндэхи искусствын түүхэдэ горитойхон мүр сараа үлөөгөө.

Мүнөөнэй Монголой мэдээжэ болоһон скульпторнууд тэрээнһээ түрүүшын хэшээл абаһан байха. Тэрэ үедэ хэндэшье мэдээжэ бэшэ ябаһан Сономын Чоймбол (1907—1969) К. Померанцевай шаби, хожомынь мэдээжэ скульптор болоһон намтартай.

Скульптурын талаар эгээл томо бүтээл хадаа Арадай хубисхалай жанжан Сүхэ-Баатарта табиһан хүшөө гэжэ монгол искусствын шэнжэлэгшэд тон зүб тоолодог. Сүхэ-Баатарай хүшөөе 1946 ондо, монгол арадай алдарта илалтын 25 жэлэй ойн гүйсэһэн жэлдэ С. Чоймбол бүтээгээ. Чоймбол өөрынгөө урлан бүтээлгын ажалай замые Ара-Хангайн (Хойто Монгол) аймагай Луун сомондо эхилһэн. Һүүлдэнь Улаан-Баатар ерэжэ, К. Померанцевай кружогто һураа. Померанцевай зууршалгаар Москва мордобо. Тэндэ СССР-эй арадай уран зурааша Сергей Меркуровай хүтэлбэри доро уран бэлигээ саашань хүгжөөгөө. 1945 ондо Эхэ орондоо бусаад, Монголой ниислэлдэ табигдаха хүшөө — Сүхэ-Баатарай дүрые мүнхэлхэ гэжэ МНР-эй засаг түрын зүгһөө захил абаба.

Совет багшанарайнгаа маягые һажаабал, скульпторай ажал хүнгэн байха һэн. Зүгөөр Чоймбол өөрынгөө замые шэлэхэ гэжэ тон лэ зүб шиидээ һэн. Тиихэдээ Москвада олоһон эрдэмээ хэрэглэн, монголшуудай арадай искусствын эрхим заншалые дагуулан, томо бүтээлээ хэжэ эхилээ. Морин эрдэни гээшэ монгол хүнэй нүхэр гэжэ тоологдодог. Тиимэһээ мориной дүрсэ бүтээхэнь тэрээндэ бэлэн байгаа. Гэнтэ зуг татан, өөдөө һүрэн инсагааһан мориной дүрые түрүүшынгээ туршалгануудаар гаргажа шадаа. Харин жанжанай дүрые гаргаха гээшэнь ехэл бэрхэтэй байгаа гэхэ. Һүүлэй һүүлдэ юрын малшанай хубсаһатайгаар Сүхэ-Баатарай дүрые харуулаа. Талмагар һайхан шарайтай жанжан гараараа урагшань заажа, Арадай хубисхалай илаһан тухай арадта дуулгахаяа мэнэ гүйлгэжэ ерээд, талмай дээрэ моринойнгоо амые татан зогсооһон шэнги. Монгол заншалай ёһоор, шэрэм гэнжэ шүдөөрөө зууһан арсаланай дүрсэнүүдые хүшөөе тойруулан хэһэн. Сүхэ-Баатарай нэрэмжэтэ талмайе шэмэглэһэн тэрэ хүшөө монгол скульптурын хүгжэлтын эхи табяа юм.

Чоймболой ондоо нэгэ бүтээл ехэ һонин. Тэрэнь «Барилдаашанай хатар» (1969 он) гэжэ нэрэтэй. Эндэ хадаа монгол барилдааша, республикын чемпион Тувдэндоржын скульптурна портрет. Бүргэд мэтээр, гараа дэбин, стадионой талмай дээгүүр хатаран һүрэжэ ябаһаар барилдаашанай дүрые харуулаа.

Табяад онуудта Сүхэ-Баатарай талмай дээрэ «Эмниг морин» гэһэн скульптурна бүлэг табигдаа. Авторынь — Нямын Жамба, нүүдэлшэ малшанай хүбүүн, 1910 ондо түрэһэн. Чоймбол шэнги, Жамба модон һиилүүрһээ эхилһэн. «Эмниг морин» гэһэн бүтээлээрээ хүн морин хоёрой тэмсэлые шадамараар харуулаа. Монгол морид бэеэр багаханшье һаа, шэрхинүүд, хүсэтэй, тиигээд муу зантай гэлсэдэг шуу. Тэрэниинь скульптор харуулжа шадаа. Эмниг морин дээрэнь мордоһон хүниие унагааха гэжэ оролдон булгижа байнхай. Теэд тэрэнь унахаар бэшэ. Наһан соогоо тоогүй олон эмнигые һургаһан малшаниие тиимэ бэлээр нюрганһаа халяаха аалши?..

Тус бүтээлээрээ Жамба яһала суурхаа. Бүтээлэйнь буулгабари шудхалаанууд Монголой музейнүүдтэ, Москвадахи Зүүн зүгэй арадуудай искусствын музейдэ хадагалаатай.

Лувсангийн Махвалай бүтээл — мэдээжэ монгол поэт Дашдоржийн Нацагдорждо табиһан хүшөө тухай бидэ хөөрэһэн байхабди.

Улаан-Баатарһаа холо бэшэ шодог Зайсан-Толгой гэжэ [...] дээрэ бодхоогдоһон томо [...] МНР-эй монументальна иск[...] вын түүхэдэ шэнэ хуудаһа [...] Тэрэ хүшөө олон автортай. С[...] лизмые хамгаалан сахигша [...] Армиин хүндэлэлдэ Азида бод[...] доһон эгээл томо хүшөө гэжэ [...] лэбэл, эндүүрхээр бэшэ. [...] сэрэгшэдэй дунда эрхэ сү[...] Улаан туг үргэһэн совет [...] омогтойгоор толгойгоо үргэ[...] сонхой. Замаа нэгэдхэһэн сэр[...] дэй хани нүхэсэл тухай домо[...] шэ гэжэ хүшөөе нэрлэхээр.

Залуу скульпторнууд — [...] маа, Даваа-Цырен. Дашдэ[...] шэд нилээд суутай болонги. [...] нэй хүн бүхэниинь өөрын ма[...] өөрын гартай.

Станкова бюст (сээжэ хү[...] харуулһан дүрэ) бэрхээр [...] жэ суурхаһан А. Даваа-[...] (1924 ондо түрэһэн) харуу[...] нэйнгөө доторойнь мэдэр[...] шарайдань гаргажа шададаг. [...] саганай толгой» — гэжэ [...] лынь тон зохидхон.

Дамдингийн Дамдимаа [...] «Шулууе амидыруулагша» [...] статья соогоо хөөрөө һэмди [...] мнай — скульптор болоһон т[...] шын монгол эхэнэр.

Д. Санжаа (1929 ондо түр[...] залуу наһые магтан дуу[...] скульптор. Залуу дундаа [...] эхэнэрэй дүрэнүүдые зохид[...] бүтээдэг. «Басаганай пор[...] (1961), «Малшан» (1963) [...] бүтээлнүүдынь хүнэй дура б[...] даг. «Монгол студент» (1962) [...] һэн бүтээлынь һайн.

Нюдэһэн мел сабуун хоёр[...] раад, модондо зураһан зура[...] няамал хүрэг бүтээдэг хүү[...] маяг бии байһан. Тэрэниие [...] һэн Б. Чойдор (1926 ондо түр[...] тухай хэдэн үгэ хэлээгүй һаа, [...] гол скульптура тухай шэнж[...] най гүйсэд болохогүй. Тэрэ[...] тээһэн «Ургашан» нюдэнд[...] наар харагдадаг. Эмниг адуу[...] риха гэжэ намнажа ябаһан хү[...] һайнаар харуулһан.

Мүнөө үеын монгол скуль[...] яһала урагшатайгаар хүг[...] байнги. Арадайнгаа ёһо занш[...] гүнзэгыгөөр шэнжэлхэһээ г[...] дэлхэйн уран бүтээлэй баян [...] шэлые нягтаар шудална.

Н. КОЧЕШК[...]
искусство шэнжэлдэг эрдэ[...] канди[...]

ХОЁР ЭТЮД

УУЛЗАЛГА

Байгал далай тухай гансал багшын хөөрөөнһөө, географиин номһоо мэдэдэг байгааб. Нютагһаа город ошоод ерээшэдэй «Байгал далай хараабди. Һүртэй даа. Гоёл далай байна даа»,—гэлсэхэдэнь, би балайшье һонирходоггүй бэлэйб.

Харин хожомынь өөрөө город ошоходоо, хоёр нюдөөрөө Байгал далай хараха, тэрээнтэй уулзаха баатай болоо һэм. Энэ хүрэтэрөө түрэл нютагһаа гаража үзөөгүй ябаһан намда ехэл һонин, хараһан үзэһэн лэ юумэмни зүрхэ сэдьхэлыем хүдэлгэхэ юм.

Ябаа ябаа далайн эрье худар ерэбэбди.

Алтан шара намарай нэгэ үдэр би Байгал далайн эрье дээрэ зогсожо байгааб. Эрье зубшан холые шэртэнэб. Заха хизааргүй! Газар тэнгэри хоёр ниилэжэ, нэмжырэн хүхэрхэ юм.

Далай урдаһаам хүйтөөр амилан, нэгэ жэгдэхэн аад, эршэтэ долгёор эбхэрэн, намайе угтаба.

— Мэндэ амар, домогто Байгални! — гэжэ шэбэнэнэб. Эрьедэнь һууже, тунгалаг уһыень балган ундалнаб.

Холо даа, нюдэнэй үзүүртэ загаһашадай онгосонууд долгиндо үлгыдүүлэгдэнэ, гэдэргэ урагшаа нэшэгдэнэ.

Байгалай загаһашад! Эдэ баатар зоригтой хүнүүд тухай би яһала мэдэхэб. Байгалай барагдашагүй баялигые арадай ашада олзолно. Би тэдэнэртэ нүхэрэй ёһоор атаархадагби.

Байгал далай! Гансаш Буряадайм бэшэ, бүхы үргэн Совет ороной омогорхол!

Иигээд лэ танилсаа һэмди хоюулан.

Уулзатараа баяртай!

ТАНИЛ ХҮҺАН

Һургуулидаа ошодог харгыдам ганса хүһан ургадаг бэлэй. Энэ ганса хүһан хаанаһаа талын дунда ургаа юм, бү мэдэе.

Үглөөгүүр эртэ намайе амаршалһандал, тэрэ һаглалзан һууха бишье тэрэниие [...] лаад, хажуугаарнь [...] хан үнгэрдэг һэм.

Үбэлдөө талын з[...] һалхин хүһаханиие [...] ра гамгүйгөөр [...] нүүлжэ» байдаг. Һа[...] най хэдышье [...] хуугайлаа һаа, [...] танил хүһан тэрэ[...] гаараа намайгаа [...] шалан һууха.

Харин хабартаа [...] хаар бэшэ. Набша[...] мааниинь задар[...] бүри үндэр болох[...] үзэгдэхэ. Бидэ [...] жэлдээ нэжэед на[...] мэдэг ха юмбибди.

...Тэрэ сагһаа [...] олон жэл үнгэрөө. [...] нютагаа ерэхэдээ [...] шан танилдаа ош[...] Тэрэмни бүришье [...] һаглагар һайхан [...] шонхой һууха юм. [...] нэй дэргэдэ удаа[...] дагби. Намайе та[...] дал, хүһан набша[...] гаа һэжэрхэ. Амар[...] гээшэ ха гэжэ [...] шаб.

Минии танил [...] мүнөөшье амар[...] лэ!

Һайн даа, тани[...]

В. ГАЛСАН[...]

ФЕЛЬЕТОНОЙ ОРОНДО

„ХАМНИИНХИ ГҮШ, ХААНАХИБШИ?“

Столово. Энэмнай хүн зоной эдеэ хоол барижа байдаг ниитын предприяти болоно. Ажалшадай сүлөөтэй сагые алмаха, хүнүүдые түргөөр, культурнаар хангажа байха зорилго столовонуудай хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигданхай. Столоводо бэлдэгдэдэг эдеэ хоолой амтатай, һайн шанартай байха тухай олоор хэлэһэнэйшье үлүү ааб даа. Амтатай, һайн шанартай хоол бариһан хүнүүд урма зоригтойгоор, бүтээсэ ехэтэйгээр ажалладаг гэжэ бултанда мэдээжэ.

Харин тиихэдэ... Республикымнай хүдөө нютагуудай ниитын эдеэ хоолой зарим предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэд урдаа табигдаһан зорилгоёо, өөһэдынгөө албанай уялгые гүйсэд дүүргэжэ, хүн зониие культурнаар хангана гэхын аргагүй. Һаяхан нэгэ иимэ ушар болобо.

Захааминай аймагай «Сельхозтехника» нэгэдэлэй оршодог тосхоной столово. Үдэшын 5 час 15 минутада һэн. Энэ столово забһарлалгын һүүлээр һаяхан нээгдээд байба. Досоонь 3 хүбүүд хоол барина. Нэгэниинь хармаанһаа «һэмээхэнээр» хахадые гаргаад, гурбууландаа аб адлиханаар хубаажа, нэгэ доро залгижархибад. Столовын хүдэлмэрилэгшэд хаража байбашье, абяа гараха, хорихо хүн байбагүй. Арбаад хүн эдеэлхэеэ бэеэ зэһэшэнхэй, ээлжээгээ хүлеэжэ ядан зогсонод. Тэдэнэй дунда «Сельхозтехника» нэгэдэлэй хүдэлмэришэд, аймагай колхоз болон совхозуудһаа албанай хэрэгээр ерэһэн жолоошод, харгыда ябаһан хүнүүдшье бии.

Столовын буфетчица Цырен-Дулма Эрхеевна Сандакова (энэ нүхэр столовые даагша юм) гэгшэ машинаар асарагдаһан хилээмэ тушаажа абаһанайнгаа һүүлээр ээлжээндэ байгшадай түрүүшын хүндэ талон бэшэжэ эхилбэ. Хараад адаглахада, гарайнь хурганууд хүйтэндэ дааража бээрэшэһэн янзатай: арай шамай хүдэлнэ, абаһан 5, 10 мүнгэнүүдээ ташаганаса унагаажирхиха юм. Дуугархадаашье тал-мүл гээд, амаараа дүүрэн уһа балгаһан хүн шэнги. Теэд газаашье, столово соошье дулаан — хүнэй тиигэтэрээ даарахаар бэшэ.

Тэрэ хүнэй талоноо абаад, кухнида хүрэжэ ошохолоор, «подождите, я скоро» гэжэ байгаад, тэндэхи хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэн шанга шангаар хашхараад абана. Ээлжээнэй хоёрдохи хүн энэ тэрэ юумэ захина, буфетчица баһал удаанаар талон бэшэнэ. Ц-Д. Сандакова хилээмэ зүһэжэ байтараа зүүн гарайнгаа эрхии хургые шүүд лэ таһа отолжорхин алдаад, һанаагаа зобоһон шэнги болошоно.

—Түргэнөөр хүдэлхэ аргагүй гээшэ гүт? Яаралтай ябаналди,— гэээд ээлжээндэ зогсогшодой нэгэн тэсэжэ ядахадаа буфетчицада хандана.

Ц-Д. Сандакова «нюдэ балай, шэхэ дүлии болоһондол, нэгэшье үгөөр харюусабагүй. Гансал сухалдаһан хэбэртэйгээр хүнүүдые шэртэн харана.

— Нэгэ бага түргэлыт. Ажалдаа ошохо, харгыншье хүнүүд байна ха юм, — гэжэ үшөө нэгэ хүн дуугарба.

Буфетчица Сандакова бүришье сухалдаһан хэбэртэй болоод, хэндэшье хандаһыень ойлгохын аргагүйгөөр:

— Залуушуул, тэсэжэл үзэгты! Ши, залуу хүбүүн, Хамниинхи гүш, хаанахибши? — гэжэ арай шамай абяа гарана.

Тиигэһээр байтарнай кухниһаа хоол абажа байһан хүнүүдэй нэгэн: «Энэмнай иихэдээ юун болоно гээшэб? Гуляшай орондо горохын шүлэ үгэжэрхибэл» гэжэ гомдонгёор хэлэнэ. Заримашуул енеэлдэнэ хүхилдэнэ, гайхана.

—Ехээр гайхаһанай хэрэг үгы, нүхэд. Эдэ хүйхэрнүүдшни иигэжэл байдаг заншалтай болошонхойгшо. Мүнөөһэр бүри яһалаар барижархёо ха, — гээд столоводо эдеэлхэеэ ерэгшэдэй нэгэл «энэшни юуншье бэшэ» гэжэ һанаһандал үгэ алдана.

Ээлжээндэ дүрбэн хүнэй хойно дүшөөд минута соо зогсожо талон бэшүүлһэнэйнгээ һүүлээр кухнида ошогдобо. Ахалагша повар Вера Николаевна Викулина яаралтайгаар ябан гэхэдээ, энэ тэрэ юумэнһээ торожо унан алдана. «По-по-подождите, ми-ми-нутку» гэжэ байгаад, нишэ тиишэ хараашална. Талон үгөөд хүлеэжэ байтарни, буузын орондо шараһан колбаса үнөөхи Викулина асараад, «бе-берите, ешьте!» гэжэ сухалтайгаар дуугараад табижархиба.

Гайхаһандаа «намда бууза хэрэгтэй» гэжэ хэлэхэдэм, Викулина бүри сухалдажа, «ка-ка-какая разница» гэжэ һогтуугаа мэдүүлхэ гэһэн шэнги хашхараад абаха юм. Гурба дахин хэлэжэ, ойлгуулжа ядаад, буузын орондо шараһан колбаса эдихэ баатай болоодоо. Түрүүшын хүн гуляшай орондо горохой шүлэ баһал эдихэ баатай болоо һэн.

Энэ үйлэ хэрэг үдэшын 5 час 15 минутада, забһарлалгын һүүлээр һаяхан нээгдэһэн Захааминай аймагай «Сельхозтехника» нэгэдэлэй оршодог тосхоной столово соо болоһон байха юм. Энэмнай столовын хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай саг гээшэ ааб даа. Теэд ажалай сагта архи һайсахан барижархёод, гартаа абаһан юумээ алдажа, энэ тэрэ юумэнһээ торожо унахаа һанажа, гуляшай орондо горохой шүлэ үгэжэ байхадаа, яажа, юу һанажа байһан хүнүүд гээшэб? Эдеэлхэеэ ерэгшэдэй олонхиинь танихагүй аад, «Хамниинхи гүш, хаанахибши?» гэжэ байгаад убайгүйгөөр һурасагааха, зэмэгүй хүнүүдтэ сухалдахадаа, юу бодожо байдаг хүнүүд гээшэб? Үшөө тиихэдэ столово соонь хүнүүд дурааранаа «хатуу харые баряад», баяр хүргөөд гаража байха. Архидалга ба алкоголизмда эсэргүү тэмсэл улам шангадхаха хэмжээнүүд тухай парти, правительствын тогтоолнууд тушаа дуулаа, мэдээгүй юм гү? Дуулаһан, мэдэһэн лэ байха зэргэтэй. Теэд «столоводо хүдэлхөөр бидэнһээ ондоо хүн олдохогүй», «бидэниие хэн яахаб» гээд энэ столовын хүдэлмэрилэгшэд бодомжолно ха гэжэ һанамаар.

Столово соо ариг сэбэр байха зэргэтэй ха юм. Теэд эндэ тиимэ юумэн байхагүй. Гараа угааха уһаншье үгы, полотенцинь харлашанхай. Эндэ тэндэ папирос, сигаредэй үлөөдэһэн харагдана. Буфедэй хажууда хэдэн дабхараар хооһон хайрсагууд обоологдонхой. Хүдэлмэрилэгшэдынь эдеэлхэеэ ерэгшэдтэ хэрзэгы шэрүүнээр, бүдүүлиг зантайгаар хандадаг болошонхой.

Захааминай аймагай «Сельхозтехника» нэгэдэлэй оршодог тосхоной столовын хүдэлмэрилэгшэдэй «амыень татажа», ажалыень гуримтай болгохо саг ерээ бэшэ гү?

Б. ВАНЧИКОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл» гэһэн түрүү бэшэг. ТАСС-ай һүүлэй мэдээсэлнүүд. Мүрысөөнэй түүхэ бэшэг гэһэн ниитэ гаршаг доро материалнууд толилогдобо.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Хани барисаанай дали жэгүүр» гэһэн статья. Түрэл орон доторнай. «Хангалгын шэнэ гурим» —А. Уваровскиин статья.

Гурбадахи хуудаһанда: «Санитарна албанай 50 жэлэй ой» — П. Афанасьевай статья. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Субботын үдэрэй тусхай хуудаһан. Сонососхолнууд.

ЗЭНХИР ЭКРАН

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

18.05 — орон доторхи һонин. 13.10 — «Зураг бүхэндэ—наран» гэһэн һурагшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 13.40 — «Хүгжэмтэ киоск» гэһэн дамжуулга. 14.10— «Алас-Дурна зүгэй тарян» гэһэн дамжуулга. 14.20 — «Личное первенство» гэһэн уран һайханай телевизионно фильм. 15.00 — «Эбдэршэгүй Холбоон» гэһэн дамжуулгада Узбегэй ССР [...] лагдаха.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛ[НА]

17.00 — «Ая-ганга» гэһэн ботын үдэрэй хүгжэмтэ-[...] турна программа.

«ОРБИТА» ХАРУУЛ[НА]

18.30 — «Время» гэһэн [...] һониной программа. 19.00 — [«Со]ветский спорт» газетын [...] хүртэхын түлөө хоккей на[...] уласхоорондын түгэсхэлэй [...] харуулагдаха. 21.14 — «[...] Икс» гэһэн уран һайханай ф[...] 22.45 — «Нүхэдэй нюур [...] гэһэн түрэлхидтэ зорюул[...] дамжуулга. 23.30 — «72 [...] дуунууд» гэһэн дамжуулга. [...] — «Время» гэһэн һүүлэй [...] программа.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика д[...] үүлэтэйшэг байха. Зарим [...] бороо ороxo. Баруун [...] кундын 5—10 метр хүс[...] һалхилха. Температура 19-[...] Байгал шадар, хойто а[...] та 14—19, Улаан-Үдэдэ һ[...] 3—5, үдэртөө 21—23 гр[...] лаан байхаар хүлеэгдэнэ.

Редакторай орло[...]
С. С. ЦЫРЕНДОРЖ[...]

Манай адрес, телефонууд

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54[...] приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря—6[...] отделы партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—6[...] 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности [...] строительства —61-35, советского строительства и быта—69[...] культуры и школ 60-21, писем и рабселькоров—67-81, [ин]формации—34-05, общественная приёмная—56-62, машин[ное] бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Типография управления по печати при Совете Министров БурАССР Н-00470. Заказ № 1333.